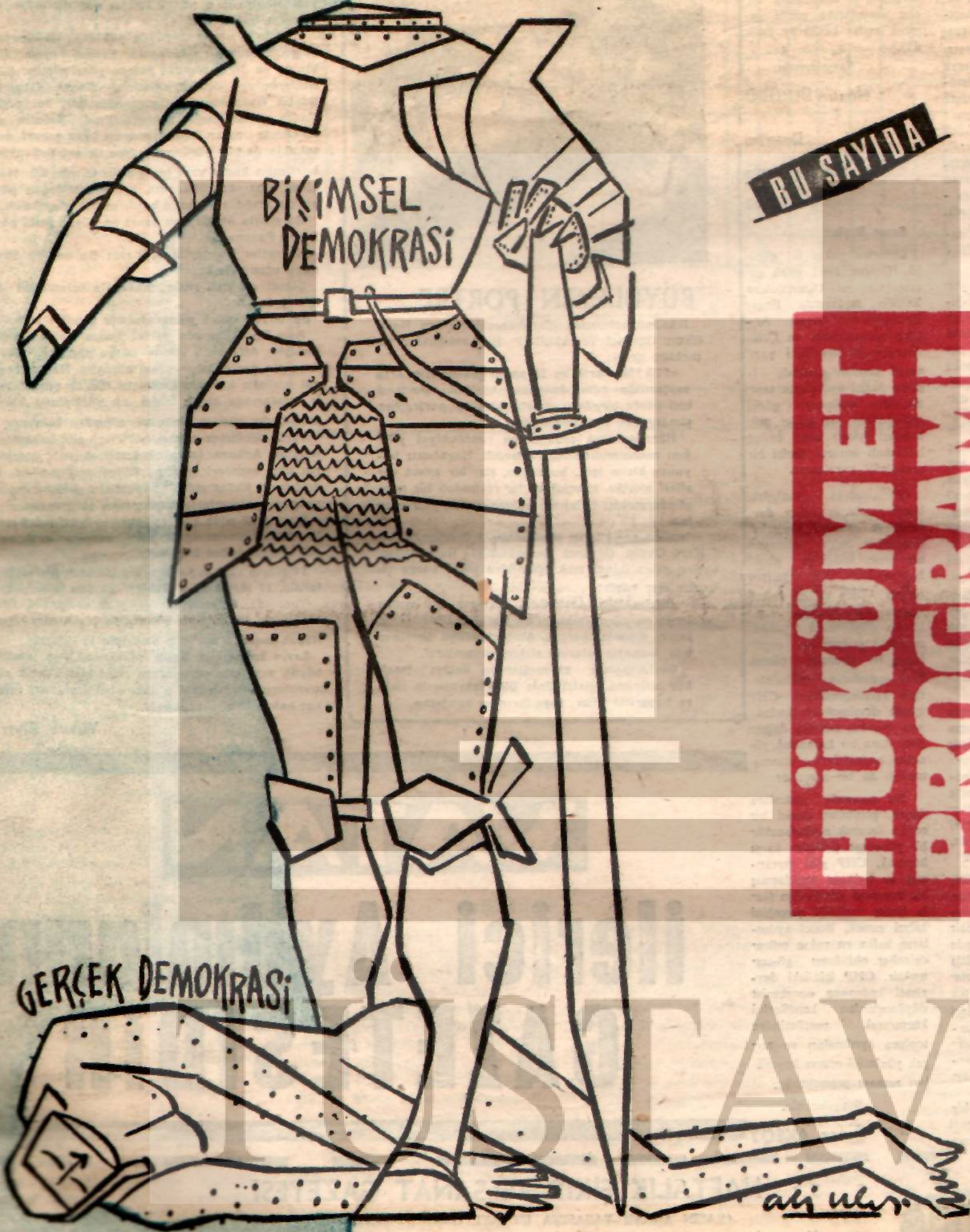

YÖN

HAFTALIK GAZETE

BU SAYIDA

HÜKÜMET
PROGRAMI

Akhaha

İNÖNÜ'NÜN UTANCI!

SAYIN İnönü üzerinden yıllar geçmiş eski bir duygusunu açıkladı. Bunu kendi kelimeleriyle tekrarlardım.

«— Tek partinin en çalınmış zamanlarında, bedevî hayatı yaşayan komşularımız seçim üstüne seçim yaparken ben odamda utancımın duvarlara bakamazdım.»

Bu komşuların kim'ler olduğunu anlamak için haritaya bakmanıza bile lüzum yoktur. Acaba, muhterem İsmet Paşamız kendisini duvarlara bakamayacak kadar utandıran o bedevî komşuların bugünkü durumları karşısında ne düşünüyorlar?.. Hâlâ yüreklerinde ezgin bir utanç duygusu var mı?.. Yoksa büyük İnönümüz o günkü haksız utançlarından mı utanıyorlar bugün?..

İnönü'nün utanç duyduğu günler, Türkiye'nin altın çağıdır: İmrenilen komşular bedevî hayatı sürerken biz, iç ve dış yapımızla batıya yönelmiştik: Köy Enstitülerimizle, Halkevlerimizle, Sanat Okullarımızla Devlet Tiyatromuzla, Operamızla her, her şeyimizle... Kadın, yüzünü ışığa açmıştı. Şimdi Taksim anıtının etrafında uçunan irtifa yarasaı kara çarşaf, en kuytu sokaklarda bile görünmez olmuştu artık. Şapkamızdan harfimize kadar yeni bir giğün içindeydik. Medeniyet ailesi arasında itibarımız, her sabah doğan güne artıyordu. Üağdaş anlamla batılı millet oluyorduk...

Bu oluştta Atatürkten sonra en büyük şeref payı elbet İsmet Paşanıdır.

Hayretler içindeyim doğrusu: Bu maydu Sayın İnönü'ü utandıran?...

Şimdi, on yedi yıldır, o utançla özledikleri hayatın içindeyiz...

Bu onyedi yılın panoramasını çizelim mi?..

Köy Enstitülerinin yerini İmam Hatip mektepleri almıştır. Alfabenin yerini elifba almıştır. Köy öğretmeninin yerini köy yobazı almıştır. Halkevlerinin yerini mahalle kahveleri almıştır. Erkek çocukların taşıdığı kafalarında siyah takke, ak yüzlerinde kara sakal var. Kadın güneşe yinepece altından bakıyor.

Tarla sürülmez olmuş, şehirler çift bozanlarla dolmuş. Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, gecokonduların ateş çemberi içinde... Bütçe açığımızdan buğday açığımız kadar millet bünyemizin perişan çıplaklığını yabancı yardımlarla kapatmaya çalışıyoruz

Bu onyedi yılda elimize geçen milyarlardan ne kaldı? Nasırlı avuçlarımızdaki borç senetlerinden ve tasarruf bonolarından başaka?...

14 Mayıs 1958 seçimleri, bu utançın getirdiği ilk zaferdir. 27 Mayıs 1960 ihtilâli de son zafer!

Yassıda, Kayseri cezaevi, Adalet Partisi, işlenmeyen koalisyon on dörtler, yirmi üçler, yüz kırk yediler... Hepsi, hepsi o mahcup özleyişin sonuçları...

Sayın İnönümüz Egsiz İnönümüz! Hiç eksilmeyen büyük saygımıza soruyorum size: Nasıl, artık odanızın duvarlarına içinizdeki o eski utanç atarak, rahat rahat bakabiliyor musunuz?...

Yusuf Ziya ORTAÇ

Cihad Baban'a cevap

Sayın Üstadım,
27 Haziran tarihli Ulus'ta çıkan «Kabahat Mahkemesinde Olmayacaktır» başlıklı yazınızı dikkatle okudum. Açıkça söyleyeyim ki, yazınızı biraz kapalı, neşter vurmaktan çekinen, biraz da haksız tarizlerle dolu buldum. Toplumsal adalete en çok muhtaç bir ülkede sizi de toplumsal adalet sözünden korkanların arasında görmeğe gönlüm razı olmadı. Komünistlerin siz ması ihtimalini düşünerek gerçeği deşmek, onun üstüne eğilmek gılsâh mıdır? Eğer, haklı dâvaların yollarını yolları üstündeki kötü ihtimallerden çekinselerdi, bugün bir çok buluşların, zaferlerin yanında, insan olarak yeryüzünde kalmamız bile imkânsızlaşır.

Karalanmaktan, gelme takılmaktan korkmak bir İkkü yolcusuna yakışmaz.

Komünizmin insan haysiyet ve şerefini hiçe saydığını biliyoruz. Onun Türkiye için ne büyük bir felâket olacağını da anlamıyor değiliz. Ama, böyle bir korku vardır diye halkımızın içinde bulunduğu yokluğu, diz-boyu sefaleti görmemezlikten mi gelemiz? Onları insanca yaşatma seviyesine getirme konusundaki her çabanın altında mutlaka kötü bir amaç mı arayalım?

Sizin düşünceinize göre, hayal dünyasından gücünü alan bir hayalci, çıplaklığımızı, ilkelliğimizi bir takım destanlarla unutturmağa çalışırken «milletçi, vatan-sever» olacak da, ben gözümlüğün içine batan çirkin gerçeğe dokununca şüphe ile bakılacağım ve bu şüphe altında kalışımı siz haklı bulacaksınız.

Kökü dışarda bir rejimin hizmetçisi olmayı aklımızın kıyasından geçirmedüğümüz halde, sadece Türk ulusunun dertleriyle dolup taşmamız nasıl bir suç sayılabilir ve kazara bu yolda mahkemeye düşmemiz sizin gibi yazarlarımıza «iyi oldu, yapmasaydı» dedirtebilir?

Antiyamadığım nokta, dünyanın hiç bir yerinde sosyalizmin komünizmden ayırt edilemediğine dair düşünceinizdir. İngilterede İşçi Partisi İktidara geldiği zaman sosyalizmi tam olarak uyguladığı halde, tek İnglizin kafasında İşçi Partisinin kendilerini komünizme götüreceği endişesi yer etmemiştir. İskandinav devletleri için de aynı şeyi söyleyebiliriz.

Bir Yılanboğulu'nun, bir Tevetoğlu'nun her gerçeği karaladıkları ve heyecan

verici etkisi dışında sıfır olan sözlerle Türkiye'yi yönetmeğe heveslendikleri bir zamanda ne yapalım, susalım mı? Yalan mı milyonlarca insanın buyvanlara denk bir hayat yaşadığı Sirtlarında yorganları, yurttürk elbiseleriyle Ankara, İstanbul sokaklarını süsleyen işsizler, Atatürk'ün «Türkiyenin hakiki sahibi ve efendisiz» dediği zümre değil mi?

Eğer, bunları dile getirmek, kafalarda bir acaba sorusu uyandıracaksa, yurt sevgimiz o acaba'ların bütün sonuçlarına göğüs gerecek kadar köklü ve özeldür.

Saygılarımla,

Hasan ÖLKÜCÜ

Devrini

tamamlamış İnönü

Sayın Baylar,

Birbirine yakın iki görüşün 13 Haziran 1962 günü gazetenizin Okuyucu'dan YÖN'e sayfasında Engin Eyüboğulu'nun Bayan Arzik'a mektubunda ve Çetin Altan'ın Milliyet'deki yazısında kendini gösterdi: İnönü İlerici aydınların temsilcisidir, toplumcu görüş sahiplerinin bu şahsa muhalefeti hâtalı olur, İnönü hükümeti kurarsa İlerici muhalefet kurulamaz.

Görüşlerdeki yanlışlık, kendi partisinin halkçı, devrimci ve devletçi İkelerine özenlikle bağlı olmayan bir İsmet İnönü'ye gönüllü bağlanmaktan İleri geliyor olmalı. Bize kahrına İnönü devrini tamamlamış, toplumcu düşüncenin yurdumuzdaki gelişmesini engellemiş bir siyasetçi olarak İleri aydınların muhalefetiyle karşılaşmalıdır. CHP içinde devrimci bir kadronun mevcut olduğu doğrudur. Ama bu kadronun yönetim kademelerine sızamadığı da bir gerçektir.

Bu durumda aydınları düşen, gerçekten İlerici bir cephe kurarak muhafazakâr bir yönetime şiddetle karşı koymak, CHP gibi yıpranmış ve halktan uzaklaşmış bir kuruluşa gereğinden fazla önem verildiği gerçeğini kabul etmek, İlerici aydınların halka en yakın mücahedeçiler olduğunu göstermektir. CHP içindeki devrimci kadronun oportünist düşüncelerden kendilerini kurtararak partilerinden topluca ayrılmaları ve gerçek yönlerini ortaya koymaları zamanı geçmektedir.

Saygılarımla,

Ömer AKSOY

BÜYÜLEYEN PORTRÉ

Haziran ortasında idarehanemize Hava Harp Okulu Öğrenci Teşekkülleri Başkanlığından şu mektup geldi:

«23.5 1962 tarihi ve 23 sayılı gazetenizin orta sayfasında çıkan kalpaklı Atatürk portresi bizi âdeta büyüledi. Böyle Atatürk portresine şimdidek rastlamamıştık.

Hazırlamakta olduğumuz mezuniyet yılını manalandırmasını isterdik. Hayatımız boyunca bizim için, bu resim, sizi bir anma vesilesi olurdu. Mümkünse bu resimden bir adet göndermenizi istirham ediyoruz. Saygılarımızla.»

İstenilen resimlerin gönderilmesi üzerine, Hava Harp Okulu Öğrenci Teşekkülleri Başkanlığından gelen ikinci mektupta bize şeref veren şu cümleler vardı:

«Bizim için, Atatürk'ün hatırası bu resimlerde en yüce ifadesini buldu. Her türlü safsanın dışında, gerçek Atatürkçülüğü benimsemiş insanlar olarak sizleri selamlarız.

Gösterdiğiniz zahmetlerden dolayı teşekkür ederken, giriştiğiniz İkkü savaşında sizlere başarılar diler, saygılarımızı sunarız.»

VATAN

İlerici Aydınların GAZETESİDİR

YÖN — 851

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAI TAARRHUT ETMİŞTİR)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğulu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

IDAREHANE: BAKANLIKLAR — ANKARA, ATATÜRK BULVARI 137/8
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Nispetiye sokakı 32 Cagaloglu. Posta kutusu: 512 — İstanbul. Tel: 229315 — 229316 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL.

ABONE: Yıllığı (52 sayı) 50 T.L., altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12:50 T.L.'dir. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifi: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., üç aylık 10 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

Beher sütunda santimetresi 25 T.L.'dir. **İLÂN:** 1, 2, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifiye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKIŞ

Hükümet Programı

Korkaklık

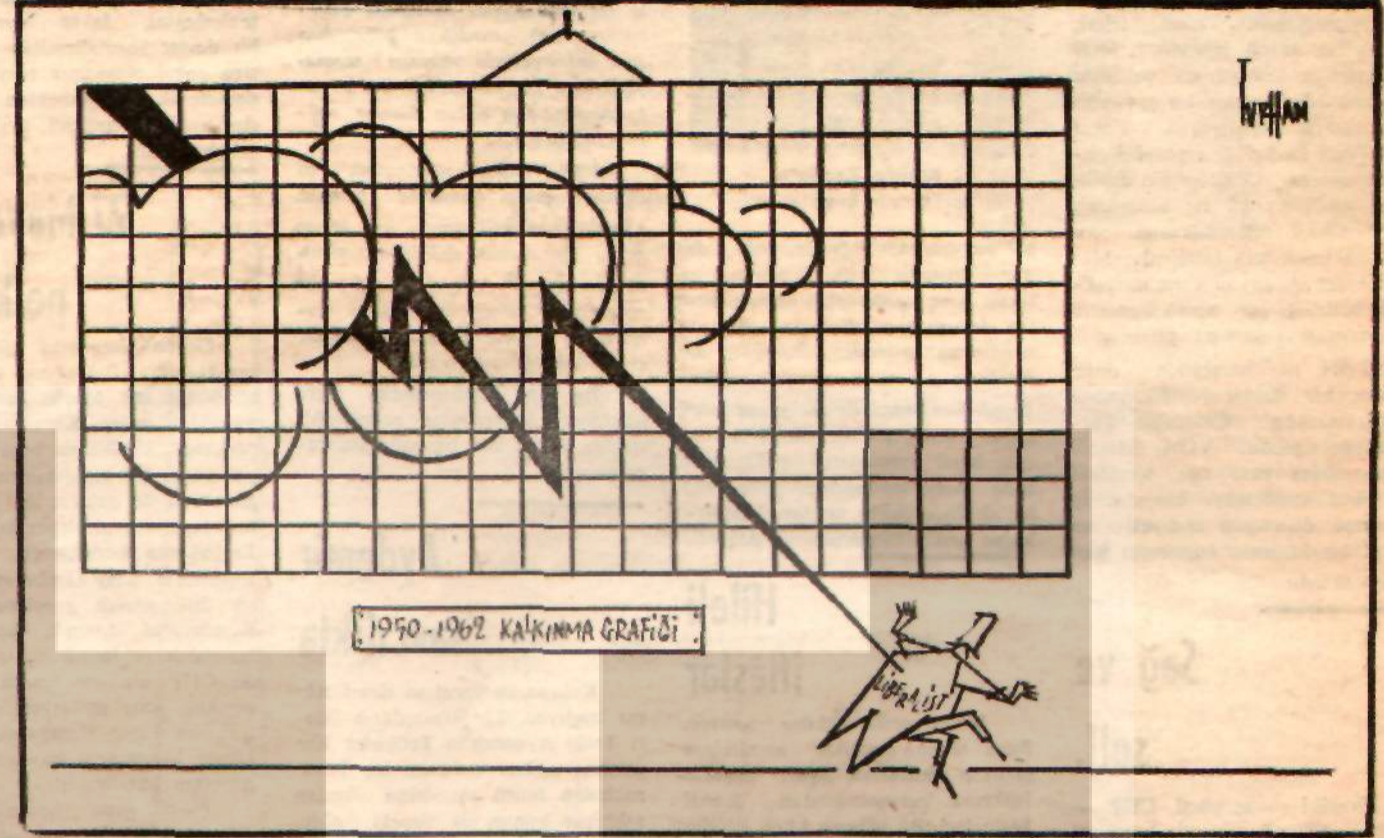
Yeni hükümet programının da, gelmiş geçmiş programlar - dan pek farkı yok: Renksiz, şah siyetsiz ve sistemsiz bir dokü - man.

Bir defa en çok cesarete ihtiyaç o - lan bir devrede, meselelerin ele alın - ında korkak davranılmıştır. Bırakınız, Köy Enstitülerinin açılması, toprak a - damlarının tasfiyesi gibi bugünkü devlet a - damlarımızın ve rejimin gücünü aşan meseleleri, Hükümet, söylemek istedik - lerini bile söylemekten korkmuştur. Meselâ İktidarın başı aylardır geniş çap - ta vergi kaçakçılığında söz eder, fakat «piyasa kızarı» endişesiyle, «Vergi ka - çakçılığıyla mücadele edeceğiz» demek - ten çekinir. Kalkınmanın, «Plan Hedef - leri ve Stratejisi» kararındaki esaslar dahilinde yürütüleceği söylenir, prog - ramda bu karardan bol bol hoş gidecek aktarmalar yapılır, fakat kararın ana fikri, «hoş gitemez» düşüncesiyle, halk efkârından saklanır. Kararın 6. maddes - inde yer alan bu ana fikir şudur: «Hız - lı kalkınma ancak milletir. bazı fedakâr - lıklara katlanması ile gerçekleştirilebi - lir. Fedakârlığın ise, esas itibarıyla mut - lu azınlıktan istenmesi zaruridir.»

Hükümet, kalkınma planının teme - lîni teşkil eden bu fikri açıklamak ces - retini gösterememiştir. Bu cesaretsizlik yüzünden, bir hükümet programında mutlaka yer alması gereken temel ter - cihler bir kenara itilmiş ve program lü zumsuzluğu ölçüsünde gülünç bir sürü boş lafla şişirilmiştir. İşte bazı örnek - ler: «Tarihi değer taşıyan eski eser ve binalarımızın gelecek nesillere intika - lîni sağlamak amacımızdır... Sivil sa - vunmayı yurt savunmasının tamamlayı - cısı olarak kabul ediyoruz... Yapı malze - mesinin Standart hâle getirilmesi için kurulmuş bulunan Araştırma Enstitü - sü çalışmalarını titizlikle takip edo - ğüz... Sağlık hizmetlerinin sosyalleş - tilmesi alanındaki tecrübe dikkatle ve önemle takip ettiğimiz bir konudur v.s. v.s.»

Samimiyetsizlik

Programda korkaklık kadar sami - miyetsizlik hâkimdir. Meselâ, «Vergile - rin verimlî artırılacaktır» deniyor, on - dan sonra da vergi verimlîni geniş çapta arttırdığı tecrübeyle anlaşılması bulunan Servet beyannameleri geri veriliyor! Es ki Maliye Bakanı Şefik İnanın sözleri ku laklardan henüz silinmemiştir: Sayın İ - nan, Servet beyanı usulünün gelir ver - gisi tahsilâtını büyük ölçüde yükselttiği ni rakamlarla açıklamış ve servet beyan - namelerinin geri verilmesinin mahdut sayıda vergi kaçakçısını ilgilendirdiğini söylemişti. Vergi gelirlerini arttırmaya en çok ihtiyaç duyulan bir sırada, Hük - ümetin Servet beyannamesi usulün - den bellîsiz bir süre için vazgeçmesi en büyük itibarı, hazinedir... Başka bir ör - nek, gecekonda dâvasıdır. Programda bu dâvanın, sosyal mesken yapmak sü - retleriyle çözüleceği söyleniyor. Halbuki Hükümet Başbakan, bir konuşmasında, mesken inşaatına fazla para ayrılmaya çağını açıklamıştı. Bu durumda, gece - konduda yaşayan vatandaşlara sosyal mesken sağlanamayacaktır. Bunun için - dir ki CHP. nin Seçim Beyannamesinde, gecekonda yapacak vatandaşlara arsa tahsis edileceği belirtilmişti. Şimdi mu - temelen arsa tahsis politikasının şehir - lere akını hızlandıracağından korku - larak, «Gecekondulara sosyal mesken sağlanacaktır» demektedir. Bunun açık

Türkçeye ifadesi, «önümüzdeki devrede gecekonda dâvası ile ilgilenmeyeceğiz» şeklindedir.

Diğer bir örnek: Programda, özel teşebbüse tanınan sayısız tâvizlere, den - ge teşkil etsin diye, «Stratejik yatırımların, uzun süreli gelişme için gerekli yatırımların ve özel teşebbüsün gerçek - leştiremediği yatırımların devlet eliyle yapılacağı belirtilmiştir. Halbuki Ereğ - li — Çelik örneği ortadadır. Ereğli — Çelik, Stratejik, yani diğer sektörlerin faaliyetini önemli ölçüde etkileyen bir yatırımdır. Ereğli — Çelik, uzun süreli gelişme için gerekli bir yatırımdır. Ereğ - li — Çelik özel teşebbüsün gerçekleştire - mediği bir yatırımdır. Ama devlet pa - rası ve devletin sağladığı kredilerle ya - pılan Ereğli — Çelik, CHP. programına ve yukarıdaki tarife aykırı olarak, yerli ve yabancı özel teşebbüse hediye edil - miştir!

Bilgisizlik

Bir çok meselenin ele alınışında, sanki hükümetin o dâvalarda hiç bir fik - ri yokmuş gibi davranılmış, tasarlanan politika hakkında en ufak ipucu veril - memiştir. Hükümetten teferruata gir - mesini, halta nasıl bir çözüm yolu dü - şündüğünü açıklamasını beklemiyoruz. (Kaldı ki program, «iyi tohumluk, da - mızlık ve bol gübre kullanacağız» gibi kimsenin aksini iddia edemeyeceği lü - zumsuz teferruata doludur.). İstedik - miz, tasarlanan politikanın az çok his - settirilmesidir. Örnek mi? Yıllardır ko - nuşulan orman dâvasına bir göz atalım: Dâva ormanları korumak, fakat aynı zamanda ormanlık bölgelerde yaşayan vatandaşların geçimini sağlamak şek - linde özetlenebilir. Bu nasıl olacak? Hük - ümet programı: «Orman konusunun ö - nemli bir vechesi de insan ve orman mü nasebetlerinin millî menfaatlere uy - gun şekilde düzenlenmesi ve ormancı bölgeler halkının geçim ve çalışma du - rumlarının ıslâhı olacaktır» demekle yetinmektedir. Bu sözlerden bir mânâ çıkarmak mümkün değildir,

Demiryolu dâvasına ele alalım: De - miryollarına milyarlarca lira yatırılmış tır. Fakat demiryolları, esas itibarıyla, karayolu nakliyatının aşırı ölçüde teş - viki yüzünden, bugün perişan haldedir. Demiryollarını kurtarmak bir zaruret - tir. Bu nasıl yapılacak? Program hiç de - ğilse, kara ve demiryolu nakliyatının koordine edileceğini söyleyebilir de ğil - mi? Fakat, hayır. Programda «Demir - yollarımızın ihtiyaçları gözönünde tutu - lacaktır» demekle yetinilmektedir. Program, bu önemli konularda bir politika çizmekten kaçınmıştır. Enerji, ziraat mahsül fiyatları, kredi, dış ticaret v.s. gibi başlıca meselelerde de hükü - met politikası meçhuldür.

Mavi boncuk politikası

Programın başka bir özelliği, bir çok halde ric'at yollarını açık tutmak şartıyla, herkese mavi boncuk dağıtma hevesidir. Program, herkesin nabzına göre şerbet vermeye çalışmıştır. Halbuki hükümet etmek, tercihler yapmak demektir. Tercih yapmak, bazı çıkarlara dokunmak ile mümkündür. Bizim hük - ümet ise, artık kimsenin savunmaya ce - sareti edemediği, arsa vurguncularına, tefecilere ve istismarcı mutavassıtlara bile cephe almaktan çekinmiştir. Bu yüzden çizilen politikalar boşlukta kal - maktadır. Şöyle ki, «arsa spekülasyon - unu önleyeceğiz» diyemiyen bir hükü - metin sosyal mesken politikası kocaman bir yalandan ibarettir. Tefeciye ve istis - marcı mutavassıtı kaldıracığımız söyle - miyen bir idârenin, ziraat mahsülleri de ğerlendirmekten ve çiftçinin refahını sağlamaktan söz etmesi, aldatmacadan

başka bir şey değildir. Ashında, gereken tercihleri yapmadan mavi boncuk da - ğıtmak, mevcut düzenin, yani mutlu a - zınlığın korunması ve halk yığınlarının ufak tefek vaatlerle avutulması demek - tir. Buna fazla şaşmamak lâzım. Mevcut düzenden faydalanan bir iktidar, ancak mevcut düzenin koruyuculuğunu yap -abilir. Böyle bir iktidar, istismar düze - nine el sürmeden, halk yığınlarına ufak tefek tâvizler vermekle yetinir.

Temel mesele

Hızla kalkınmanın ve sosyal ilerle - menin temel meselesi, bu noktada ortaya çıkıyor: İktidarlar, herşeyden önce, kimlere dayanacaklarını seçmelidirler: İktidar emekçi yığınlara mı yoksa mev - cut düzenden faydalananlara mı daya - nacaktır? Mevcut düzenden faydalanan - lara, yani sermayeye yaslanmak, bugün kü adaletsiz düzeni kabullenmek ve ko - rumak demektir. Böyle bir düzende, her alanda ihtiyaç bulunduğumuz köklü reformlar, hızlı iktisadi kalkınma, sos - yal adalet ve demokrasinin sağ - lam temelere oturtulması gibi hayati dâvalar çözülemez. İlerleme yolu, bugün kü istismar düzeni yıkıldığı takdirde mümkün olmaktadır. Bu da iktidarların, köklü reformlardan ve hamlelerden an - çak fayda görecek emekçi yığınlara da - yanması ile mümkündür. Kalkınma, ada - let ve demokrasi yolu, kaybedecek hiç bir şeyi olmayan emekçi yığınlardan geç - mektedir.

Emekçi yığınlara dayanarak, istis - mar düzeninden faydalananlara karşı açıkça cephe alamadığı için, bugünkü iktidarların Türkiyeyi hızla ilerleme yo - luna koymasını beklemeyiz.

Doğan Avcıoğlu

HÜKÜMET

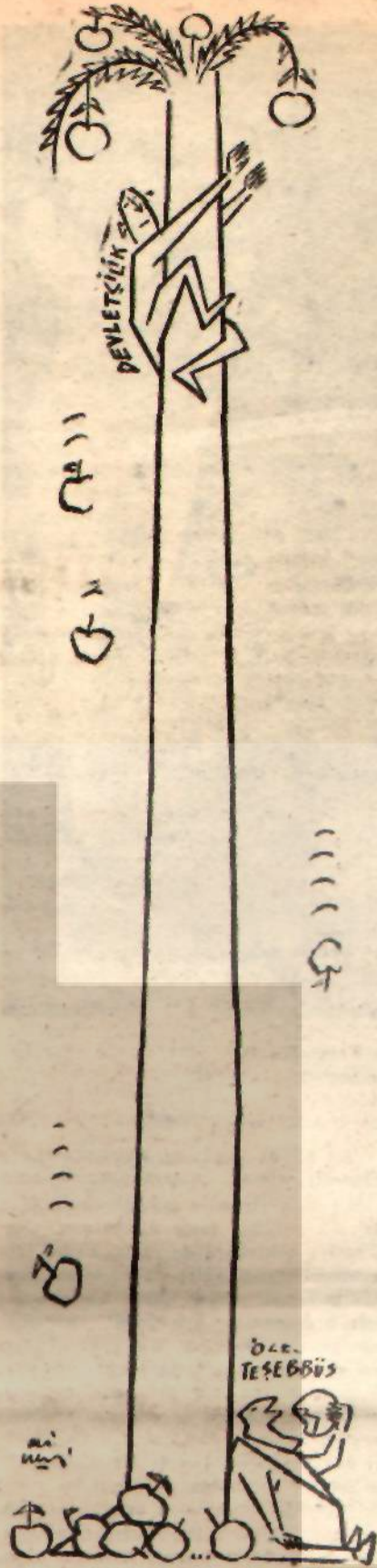
İnönü'nün ikinci koalisyon hükümetinin programı Mecliste okundu. Boş laflarla dolu program hayatlarını emeklerini satarak kazanan insanlara bir şey sağlamamakta, sermayeye tãvizler vermektedir.

Yeni program

Yeni Hükümet programı, yüzlerce hükümet programı gibi, boş ve yuvarlak sözlerden öteye gitmedi. Program, lüzumsuz laflarla doludur. İşte bir kaç örnek: «Mevcut yolların bakım ve idâmesine önem vereceğiz.. Ulaştırma hizmetlerinin kalkınma planına uygun olarak geliştirilmesi esastır... Demiryollarımızın ihtiyaçları gözönünde tutulacaktır... Yapı mahzemesinin standart hâle getirilmesi için kurulmuş bulunan Araştırma Enstitüsünün çalışmalarını titizlikle takip edeceğiz... Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi alanındaki tecrübe, dikkatle ve önemle takip ettiğimiz bir konudur... Sosyal hizmetler sistemli bir şekilde inkişaf ettirilecektir... İşçilerin eğitimine önem verilecektir... Kifayetsiz ve verimsiz bir personel sistemi kurmak hususunda kararlıyız... Sivil savunmayı yurt savunmasının tamamlayıcısı olarak kabul ediyoruz... Tarihi değer taşıyan eski eser ve âbidelerimizin gelecek nesillere intikalini sağlamak amaçlıdır... Turizm mevzuu üzerinde tıyik olduğu öneme durmak kararındayız v.s. v.s.»

Görüldüğü gibi program bir lüzumsuz laflar antolojisidir. Bununla beraber Dışişleri Bakanının İrana gideceği bile programda yer aldığı halde, memurların yüzde 15 zammından hiç söz edilmemiştir. Yoksa Hükümet, kamu menâfaatinin yüzde 15 zammı bir yıl daha geri bırakmak kararında mıdır? Konuda çok daha sarıhtı. Öğretmenlere, kitâp zammı adı altında bir ödenek verileceğini belirtiyordu. Seçim beyannamesine bu madde, yeni programın hazırlanmasında büyük emeği geçen Fevziye tarafından konulmuştu. Anlaşılan Fevziye bu vaadini unutmuştu. Öğretmenler Federasyonu Başkanı Fevziye, 300 lira aylıklı çalışan 40 bine yakın öğretmenin derdiyle artık ilgilenmemektedir. Sağlık personeli bakımından da «Sağlık personelinin mahrumiyet bölgelerinde istekle çalışmaları için gerekli imkânlar, genel personel rejimi islahatı içinde, gözönünde bulundurulacaktır» deniyor. Bütçe imkânsızlıkları yüzünden, genel personel rejimi daha çok uzun yıllar düzeltilmeyeceğine göre, programdaki cümle, aslında «Sağlık personelinin durumuyla ilgilenmeyeceğiz» demektir. İşçiler bakımından da askerî ücretler meselesine dokunulmamıştır.

Kısaca, program, hayatlarını emeklerini satarak kazanan insanlara bir şey sağlamamaktadır. Buna karşılık sermayeye çeşitli tãvizler tanınmıştır. Bu tãvizlerin en ilgi çekicisi, servet beyannamelerinin belirsiz bir süre için geri verilmesidir! Halbuki Hükümet Başkanı

«DEVLETÇİLİK ÜZEL TEŞEBBÜSÜN YETİŞMEDİĞİ ALANLARLA YETİNECEK»

Hükümet Programı

İnönü, 3 milyar lira vergi kaçakçılığı olduğunu Servet Beyannamesi usulünün bunu önleyecek bir kontrol vasıtası teşkil ettiğini söylemişti. Buna rağmen, Servet beyannamelerinin geri verilmesi vergi kaçakçısı sermayenin açıkça himaye edilmesini demektir. Emekçiler için

bir şey yapılmazken; vergi kaçakçıları korunmaktadır.

Programda diğer sömürücüler aleyhine de tek satır yoktur; Arsa spekülâtörleri, apartman tüccarları, tefeciler ve istismarçı mulavassatlar hakkında hiç bir şey söylenmemektedir.

Hükümetin girişeceğini söylediği, Vergi reformu, toprak reformu gibi teşebbüsler bu açıdan değerlendirilmelidir. Şöyle ki emekten yana çıkmayan ve sermayeye çeşitli tãvizler veren bir hükümet, vergi adaletini sağlayamaz, Vergi reformu lafta kalacaktır. Vergiyi yine emekçiler ödiyecektir. Zira reform çerçevesi içinde sunulan toprak reformu, toprak ağalarını daha fazla zenginleştirmekten başka işe yarayacaktır. Hükümet, geçekonda ve mesken davasına el süremiyeciktir. CHP. seçim beyannamesinde, «kendi evini kendi gayretiyle yapacak vatan daşlara arsa tahsis edileceği yazıldığı halde», bundan korkularak vazgeçilmiştir.

Plan Hedefleri ve stratejisindeki iletici hükümlerin programda yer alınması da bunu göstermektedir. Stratejinin sadece hoş gidecek lafların alınması yetinilmiştir. Bütün bunlara şaşmamak lüzumdur. Hükümetler, emekçi yığınlara dayanmaktan ürktükleri müddetçe, yuvarlak laflarla ve aldatmacalarla vakit geçireceklerdir.

1962 Türkiye'sinde, Hükümetlerin başarısının temel şartı, açıkça emekçi yığınlara dayanmaktır. Bunu yapamayan hükümetler, başarısızlığa mahkûmdür.

CHP.

İnönü, C.H.P. Grubu içindeki ayaklanmayı güçlkle, âdetâ yalvararak önledi. Aşağıdaki yazı, genç C.H.P. milletvekillerinin ayaklanmasını hiç bir yerde çıkmayan taraflarıyla anlatmaktadır.

63'lerin mücadelesi

Kürsüdeki hitip Sırrı Hocaoglu: «Biz halkın yanında yer alacağız. Fevziye arkadaşımız ise, Vatikanın beyaz kuşakları kadar mâsum tanıdığı özel teşebbüsün yanında yer alabi-

Sırrı Hocaoglu
«Devletçi değil miyiz?»

li» diyordu. Bu sözler, piyasaya her türlü tãvizi veren aşırı özel teşebbüsçü Hükümet programının C.H.P. Grubunda yarattığı tepkinin sonucudur. Gerçekten partinin programına sadık kalmasını ve devletçilikten âslâ vazgeçmemesini isteyen 63'ler gruptaki hükümet programı müzakereleri sırasında, görüşlerini açıkça ortaya koydular ve muhafazakâr tutumlu hükümetin karşısına dikildiler.

İlk sözü, güzel bir konuşma yapan Suphi Baykam aldı. Köy Enstitüleri ve Halkevlerinin derhal açılmasını isteyen C.H.P. İstanbul milletvekili, devletçilik ilkesinden tãviz verilmesine şiddetle karşı. Turhan Kut ise, «Bu programla C.H.P., devletçiliği terk etmiş» dedi ve devletçiliğin zaruretini savundu.

Turan Şahin, verilen tãvizler yüzünden, dâne kadar C.H.P. yi tutan aydınların partiden soğudunu anlattı. Toprak reformunun yıllardır nâsi sabote edildiğini belirterek, «Toprak, çalışanların olmalı» dedi. Mütevazî Rüfü Özal da aynı istikâmette konuştu.

Böylece C.H.P. Grubundaki devletçi, devrimci ve halkçı cephenin mücadelesi başlamış oldu.

Birinci sınıf Devlet Bakanlığından üçüncü sınıf Başbakan Yardımcılığına düşen Fevziye'nun talihsiz bir çıkışı mücadeleyi daha da şiddetlendirdi. Grubun havasını iyi tãhis edemeyen Fevziye, özel teşebbüs şampiyonu ve sosyalizm aleyhtarı olarak ortaya çıktı. Fevziye: «Burada devletçilik ve sosyalizm tartışması yapıyor. C.H.P. hiç bir zaman sosyalist olmamıştır. 1954 programı çerçevesinde devletçiyiz. Özel teşebbüse büyük yer vereceğiz. Bu parti de, art niyetli çarpık fikirler tutmuyacak. Bu parti sosyalist yapılamaz. Devlet fabrikaları özel teşebbüse satılabılır. Bu, devletçilikten vazgeçmek mânâsına gelmez. C.H.P. programı satışa cevaz verir» dedi. Fevziye, C.H.P.

Başbakan İnönü, iki CHP'li bakanı ile: Ecevit ve Çelikkaya
Hem turşu, hem perhiz!...

nin devletçilikten taviz vermediğini ileri sürdü ve özel teşebbüsün gerçekleştirmediği yatırımların, stratejik yatırımların ve uzun süreli gelişme için gerekli yatırımların devlet eliyle yapılacağını söyledi. Halbuki Ereğli — Çelik, özel teşebbüsün başarımacağı, uzun vadede gelişme için zaruri stratejik bir yatırımdır. Fakat devlet parasıyla ve devletin sağladığı kredilerle gerçekleştirilen bu yatırım, 1954 C.H.P. programına tamamen aykırı olarak, özel teşebbüse peşkeş çekilmiştir.

Taviz vermediğini söyleyen Fevziöğluna bu durum, Şükrü Koç tarafından hatırlatıldı, fakat Şükrü Koç'un sorusu cevapsız kaldı. Fevziöğlü, «Bunu, Sanayi Bakanı arkadaşım cevaplandıracak» diyor. Devlet fabrikalarının satılmasını devletçiliğe aykırı görmeyen Fevziöğlunun devletçiliği başka türlü olması beklenemezdi.

Bu özel teşebbüscü devletçilik, pazar günkü grup toplantısında sert tenkitlere yol açtı. Özellikle Sırrı Hocaoğlu, Fevziöğlunun devletçilik anlayışına şiddetle karşıtan bir konuşma yaptı.

Patenti

Menderes'te

Hatay milletvekili Hocaoğlu, özel teşebbüsün iş yüzünü anlatarak konuşmasına başladı: «Kalkınma hamlelerimizde öncelik tanınan özel teşebbüsün mahiyetini ve geçmişini bir kaç kelimeyle anlatmak zorundayım. Özel teşebbüsün bütün varlığı 8 milyar civarında. Bu imkânlarla da devletin azanî yardımıyla ve türlü kararlık yollardan geçerek ulaşılmıştır. Vatandaşın 1/3 değerine alınan ürünlerin ihracatı

İnönü ve yardımcısı Fevziöğlü
Her nabza göre şerbet

la elde edilen dövizler, dolar 2.80 üzerinden özel teşebbüs emrine verilmiş, fakat özel teşebbüs, bu 1/3 fiyatına elde ettiği dövizlerle de yetinmemiş, ayrıca yüz milyonları aşan sahte fatura tanzimi suretiyle, döviz kaçakçılığı yapmıştır. Bu yoldan kurulan tesislerin ürünlerine yüzde 35 resmi kazanç sağlandığı halde, emtialar karaborsaya sürülmüş. Bu da yetinmemiş. Sayın Genel Başkanımızın da belirttiği gibi, özel teşebbüs her yıl 3 milyara yakın vergi kaçakçılığı yapmıştır.

Bu güne gelince, özel teşebbüs, 50 milyar lira varlıklı devlet teşebbüslerinin sömürülmesi konusunda organize olarak çalışmaktadır. Sadece Sümerbank, kendisi sermaye darlığından kıvrılırken, yüksek faizlerle bulduğu paraları, politik tesirler altında 53 özel teşebbüse, iştirak yoluyla peşkeş çekmiştir. Bütün devlet teşebbüsleri, bu suretle özel sektöre sermaye yatırmaya zorlanmıştır. Sermaye iştirakleri yoluyla devletin nasıl sömürüldüğünü gösteren bir örnek vereceğim: Seyhan Barajının işletilmesi bir anonim şirketin tekeline verilmiştir. Bu şirkete Eitbank büyük sermaye yatırmıştır. Gelgelelim, idaresi özel şahıslar elinde bulunan şirket, umumi heyetini toplayarak, Eitbank'ı hissedar bile saymamıştır! Böylece, işletmeden sağlanan büyük kazanç, senelerce özel ortaklar arasında paylaşılmıştır. Ancak 27 Mayıs, bu sömürçüceğe son vermiştir. İşte özel teşebbüse yatırılan sermaye iştirakleri, devleti bu ve buna benzer usullerle, mütemadiyen soymaktadır. Bunun içindir ki biz ancak millî menfaatlere zarar vermeyecek şekilde ve diğer vatandaşlarla eşit olarak, özel teşebbüsün himayesine taraftarız. Bunun dışında bir himaye

Türk Aydınları Uyanınız!...

Yazının başlığını utanarak koyuyorum. Fakat, hakikat maalesef böyle demekle elzem kılıyor. Memleketimizde, okur yazar ve diplomalı olduğu için ister istemez aydın dediğimiz o kadar çok kimse var ki, artık bu uykucu başları sarsmak gerek. Bu zavallı adamların pek çoğu, pencereden içeri giren hırsızdan korunmak için gözlerini sıkıca yumup yorganı başına çeker ve kendi kendini «kâbus görüyorum yahu» diye aldatan adamların ruh haletini taşıyor. Kendilerini uyanıkta da tersliyor, ağızlarına pelesenk ettikleri tâbirle «komünist pezevenk» diye çamur bulamağa uğraşıyorlar. Oysa, artık hırsız çamur kesmiş, içeri girmiştir. Ellinde saldırmacıyla doluyor evi. Yakaladığını temizecek. Aydın geçinen uykucular saldırmayı kalplerinin üstünde görünce belki uyanacaklar, ama bir çığlık atacak vakit kalacak mı o zaman! Edgar Allan Poe'nun «Kızıl Ölü» hikâyesini bilir misiniz, bilmezseniz okuyun ve düşünün. Çünkü aydın geçinen uykucuların pek çoğu, bu hikâyeyi kahramanı olan prensin çatosuna davetli asilzadelere benziyorlar. Atalar «korkulu rüya görmektense uyanık durmak hayırlıdır» sözünü bunlar için söylemiş. Oysa bunlar, çırtıplak hakikatî kâbus zannedip afyonkeş gibi yaşıyorlar ve bunu da «hayatı yaşamak» zannediyorlar.

Hakikatî söylemek gerekirse, bizim

okullarımızda aydın yetişmesi «tesadüf» veya «şahsi gayret» sayesinde olur. Öğretmenler görevlerini yapamaz. Ama kabahat onlarda değil. Bir kere, zavallıları maddî sıkıntı ile bunalıtmışız. Bir polis memuru peygamberin meşhur sözüyle «kutsal insan» ilan ettiği öğretmeni mağara adamının kuz kaçırdığı gibi sürükleyerek otomobile atar ve akıl hastahanesine götürür, bir emniyet amiri yürüyüş yapan öğretmenleri copla dövdürür. Zinde kuvvetleri yetistiren bir Lâmia öğretmen, soyadı ZORLU olan bir küllanbeyi tarafından dövülür, iftiraya kurban edilir ve apaçık hak-sız olarak altı yıl hapse mahkûm edilir. Köylere gönderilen kız öğretmenlere tecavüz edilir. yedeksubay öğretmenlere silah çekilir, dövülür ve devlet teşkilâtı bunları korumak şöyle dursun, bir de onlar ezerler. Sonra, gel de öğretmenlerden verip-til iş bekle! Gençlik kötti yetişiyor, çünkü öğretmene böyle şeyler yapılan bir ülkede gençlik iyi yetişemez. Gene de cevherini gösterir ve 28 Nisan âbideleri yaratır, yaratır ama, ardından gelen 27 Mayıs'ta hiç bir fikri hazırlığı olmadığı için hedefine ulaştırılmaz. Sonra da herkeste bir yels, bir küskünlük! 27 Mayıs, bir millete tarihin verdiği en müsait fırsattır. Bu fırsatı korkak aydınlar heba ettiler. O derece hazırlıksız, o derece teşkilât his-sinden mahrumuz ki, bir sürü kıymetli zamanı boş münakaşalarla kurban ettik.

En büyük suçumuz, kendimizi fazla beğenmiş olmak. Kopya çekememenin ahlâka mugayir hale geldiği okullardan diploma almakla fazla öğünülmez. Gerçi, kopya çekenlere de eskisi kadar kız-mıyorum. çünkü eğitim sistemimiz kopyacılığı teşvik ediyor, fakat hiç olmazsa fazla beğenmesek kendimizi! Kültürümüz ölüdür ekseriya! Bu kaniya nereden mi varıyorum? Suradan! Kültür, bilgilerden örülmüş bir canlı organizma âhengi gösterir ve ona sahip kişinin her davranışında kendini belirtir. Böyle bir kimse, bütün hayatı bir açıdan görür ve hayatının her safhasını bu genel görüşün bir türevi olan prensiplere göre yaşar. Kültürlü insan, topluma, kendine ve düşünceye karşı sorumlu olduğunu idrak eden insandır. Kültürlü insan, fikirleri doğmalar, vahiyler halinde vazetmez, bilimsel gözlem ve deneme sonucunda bulunmuş kavramları akıl prensiplerine göre bir muhakeme mekanizmasında yerleştirerek yeni bilgiler kavramlara, fikirlere ulaştır. Kültürlü insan, bilimsel tartışma ahlâkına sahip insandır. Kültürlü insan, kendi kendisini soğukkanlılıkla ve insafsızca tenkit edebilen, fakat asla yelis ve ümitsizliğe düşmeyen insandır. Kültürlü insan, çok şey bilen insan değil, bilgileri arasında münasebet kuran ve onları değerlendiren bir düşün faaliyetini yapmış, bir hayat görüşünü, kendi bilgilerini analiz ederek ve sonra yeni bir sentez yaparak meydana getirmiş insandır. Kültürlü insan, tabiatın, dolayısıyla toplumun bir vâkânı olduğuna inanmış olduğunu davranışlarıyla ispat eden insandır. Bilhassa bu son kaniya, maalesef, aydın geçinen nazenimlerimiz hiç iştirak etmiyorlar. «Nemelâzım» ve «hane ne âlemden, ben işime bakarım» gibi sözler bu kimselerin âlâmet-i farikasıdır. Yukarıda bahsettiğim şekilde kültürlü tanımlayan kaç aydın varsa beri gelsinler! Çağımız, kültürlü olmağı çok bilmişlik sansız Oysa kültürlü olmak, hâdiseler karşısında derhal işlemeğe, ölçüp biçmeğe, müasebetler

aramağa, sebeplerin sebeplerini aramağa, sonuçların, sonuçların en sonunu tahmine kalkışmağa amade bir zihniyete sahip olmak demektir. Aydın geçinenlerimiz «küllü cahilün cesurun» zihniyetini taşırlar hâlâ, bu da onların kafalarından çıkardıkları sarıyı nereye sakladıklarını gösterir. Bir yılın tarafından sokulan doktorun, zehirin tesirini ölçünceye kadar dikkatle not etmesi, bir tecrübe pilotunun tam gazla pike yaparak uçan çeşitli sürat kademelerindeki karakteristliğini teliside aşağıya, taburun üstü toprağa çakılana kadar bildirmesi, cahillikten gelme bir cesaret midir? Maalesef okullarımız hâlâ şark kafalı okumuşlar (aydın diyemiyorum) yetiştiriyor. Bunların en büyük ziyayı gençliğe oldu bugüne kadar! Çünkü, sinema, mecmua ve kitaplar vasıtasıyla garp kafası ve terbiyesine iyi kötü şahit olan gençlerimiz, bu sarıkları beyinlerinde saklı aydınması mahfûklar yüzünden manen öksüz ve yalnız bırakılmışlardır. Ne ana babalarına, ne öğretmenlerine, ne büyüklerine, güvenleri, hürmetleri var. Haklıdır, çünkü genç kalbi sahtekârlığı asla affetmez. Büyüklerin sahte ahlâkı, sahte kültürü, sahte nezaketi onları eğendirmektir. Belki size aşırı gelir, ama, en kötü, yoldan çıkmış, terbiyesiz gençlerimiz bile eski devrin gençliğinden iyidir, emlin olunuz. Hiç olmazsa samimiyet davranışında, samimî olmağa alışmışlar ve ikna edildikçe müspet şeyler öğretildiği takdirde «gerçek aydın» olmak şansları vardır. Eski kuşağın aydın geçinenleri işte «cehî mürekkep» denilen tiplerdir. Hem bilmez, hem de bilmediğini bilmez! Üstelik de müthiş korkaktırlar.

Fakat, artık Türkiye'nin durumu, fayrap edilmiş bir kazanın manometre ibresinin kırmızı çizgily göstermesine benziyor. Ya vanalar açılıp istih makinalara gidecek, veya kazan patlayacak her şeyi uçuracak. Kazanın altındaki ateş, emniyet süpabını kifayetsiz bırakacak kadar şiddetlenmiştir.

Yılmaz İdil

Suphi Baykam
Gericiliğe karşı...

istemi kabul etmiyoruz. Mevzu bir himaye ve soygunculuğa ise hayır.

Feyzioğlu arkadaşım dünkü konuşmasında, devlet teşebbüslerinin özel sektöre devredilmesinde devletçiliğe aykırı taraf bulunmadığına, kendisinin de bu inançta olduğunu beyan ederek sözlerini bitirmişti. Feyzioğlu arkadaşımın hemen haber verdim ki, bu anlayışın patenti kendisine ait değildir. Menderes ve onun partisi daha 1946 dan itibaren devletçilik bu yolda anladığını ilân etmiş bu görüşün şampiyonluğunu yapmıştır. İşbaşına gelince de, Ceyhandaki Çıtır fabrikasını satmışlardır. Fakat devletçilik anlayışındaki bu perihan görüşü, «her mahallede 15 milyon yaratık» diyen bir kalkınma felsefesine götürmüştür. Menderes, bu eskimiş fikirleriyle, memlekette muşu bir azınlığın kalkınmasını sağlamıştır. İşte biz, düü olduğu gibi bugün de, yarın da böyle bir kalkınma anlayışının karşındayız. Bizim kalkınma felsefemiz, işçiyi, köylüyü, küçük esnafı, memur ve askerî içine alan büyük halk yığınlarına hayat standartını yükseltmeyi hedef tutan bir kalkınma felsefesidir. Bunun içindir ki halkın menfaatleri ile özel teşebbüsün menfaatleri temin edilemeyip çatışma olursa, biz halkın yanında yer alacağız. Feyzioğlu arkadaşımın ise, Vatikanın beyaz kuşuları kadar müsamahacı özel teşebbüsün yanında yer alabilir.

C.H.P.'nin halkçılık, devletçilik ve devrimcilik prensipleri, bir arada toplumsalcılık ifade eder. Burada onun önemi yok. Meselâ Hitler, sosyalistmiş diyor. Ama çalışan sınıflarına aleyhine hareket etti. Peron ise şahsî idare kurdu. Buna rağmen Peron'un çalışan halk yığınlarına sağladığı imkânlar büyük oldu. Binaenaleyh biz isme değil, muhtevaya önem veriyoruz. C.H.P., ilkeleri itibarıyla, sosyalist bir partidir.»

27 Mayıs'tan ne kaldı?

C.H.P.'nin genç Aydın milletvekili Şükrü Koç da, ilgiyle dinlenen bir konuşma yaparak, hükümet programını ve

Rüştü Özm
Mütevazı, ama azimli.

YÖN, 4 TEMMUZ 1962

devletçilik anlayışını şiddetle tenkit etti: «Program, son derece zayıf, C.H.P. program ve ilkelerini uygulamaktan uzak, te- lişçi, kaypak kelimelerden kurulu bir metin olarak karşımızdadır. Hükümetin iktidar felsefesi ve icra metodları, hükümete dahil bir küçük partinin, Y.T.P. nin görüşlerini ifade etmektedir.

Atatürk devrimlerini ve 27 Mayıs koruma bahsinde, hükümet bir kaç klâsik ve yuvarlak cümle kullanmıştır. Özellikle, 27 Mayıs devriminden önce tahrip edilen Atatürkçü kurumların ve kanunların ihyası, haksızlıkların giderilmesi, müstebir- lere karşı savaşırken ezilenlerin haklarının iadesi gibi konular program da yer dahi almamıştır. 42 sayılı kanunla emekliye sev- kedilen subaylardan başka, 27 Mayıs dev- rinin bütün tasarruflarının taddil edildiği veya edileceği beyan olunmuştur. 106, 113, 114 ve 193 sayılı kanunlar şimdiden işle- mez hâle getirilmiştir. Hükümet lâfazan 27 Mayıs koruyacağını beyan ederken, şiflen bu devrim tasfiyesine rıza göstermiş gibidir.

Memleketimizin bekası ve rejimin de- vami bakımından en âdil sosyal ve ekon- omik meselelerin çözülmesi konusunda da gerçekçi bir hareket ve kararlılık içine rastlamıyoruz. Hükümet kalkınmanın ve normal ekonomik hayatın esas saydığı özel teşebbüs metodu ile 5 yıllık plânın gerçekleştirilebileceğine inanıyor mu? 50 milyarlık devlet teşebbüsüne ikinci plân da bir kalkınma görevi verince, onsekizin- ci yüzyıl iktisadî anlayışının kalıntılarıyla büyük işsizlik, iktisadî gerilik ve sosyal ihtiyaçların karşılanamayışı gibi meseleler nasıl çözülecektir? Devletçilik— özel teşebbüs tartışması, C.H.P. progra-

Şükrü Koç
Feyzioğlunun ilacı

manın dışında cereyan ettirilmektedir. Biz özel teşebbüsün himayesini kabul ederiz. Ancak soyguncu, istismarcı özel teşebbüs eliyle, milletin sömürülmesine seyirci ka- lamayız. Feyzioğlu, kendi görüşlerini sa- vunmak için programımızın ve Devlet Plânlama Teşkilâtının raporlarının bazı kısımlarını okumak suretiyle, meseleyi dir- rüst ve objektif tartışma plânının dışına itmiştir. Feyzioğlu, okuduğu pasajlara da aykırı düşünce Eregli — Çelik tesislerinin durumuna ne diyecektir? Bu temel sanayi kolunda, C.H.P. programına ve strateji dokümanına aykırı olarak, devlet parasıyla özel teşebbüs kurulması nasıl izah olu- nabilir?»

Abdurrahman Altuğ da aynı istikâ- mette bir konuşma yaptı: «Ekonomik ve sosyal yönünde program çok zayıftır. Oyar- layıcı sözlerle doludur. Küçük esnaf ve sanatkarlar, büyük işadamlarının lehine olarak ezilmektedir. Servet beyannameleri- nin iadesini sağlamak mümkün değildir. Toprak reformu gene atlatılmıştır.»

Feyzioğlu'nun bocalaması

C.H.P. grubunda, partinin halkçılık ve devletçilik ilkelerinin gerçekleştirilmesi yolunda yapılan bu sert çıkışlar karşısın- da üçüncü dereceli Başbakan Yardımcısı Feyzioğlu üslubunu değiştirdi ve tavisiz bir konuşma yaptı. Feyzioğlu, «Hocaoglu arkadaşımızla prensip ayrışmışız yok. Biz de devletçiyiz. Şükrü Koç arkadaşımın konuşmasında da çok istifade ettik» diyerek başladı ve sözlerine şöyle devam

Halkçılık ve C.H.P.

CHP.'li 63'ler ne istiyor? 63'lerden Ay- dın milletvekili Şükrü Koç, genç CHP. milletvekillerinin isteklerini YÖN için yazdı:

15 Ekim seçimlerinden bu yana, sık sık tehlikeye düşürülen çok Partili parlamenter rejiminin kur- tuluşu için içinde kuvvetleri CHP'nin yâhâzında görev almasını istemişler- dir. Hatta son karma hükümetin kuru- labilmesi için CHP Milletvekillerinin muhalefetine rağmen parti liderleri zorlanmıştır. Demek ki bugünkü düze- nin devamı için CHP'nin varlığı şart sayılmaktadır. Partinin üst kademelerinde bulunan politikacıların büyük kısmı da «CHP siz demokratik düzen yürü- mez, sloganını hem yaratmakta, hem de yaymaktadır.

Partinin gene ve ilköcü ilerici kadro- larını kanatları «üst kattaki» lardan ay- rılmaktadır. 63'ler sıvıla, zaman zaman Meclis içi faaliyetlerde bir araya to- planan grup iki önemli fikir üzerinde an- lı-maya çalışmaktadır:

1 - Demokratik düzen, hic şüphe yok, toplumları yönetmenin en iyi yoludur. «Halk içinde, halkla beraber halk için idare» etmenin klâsik anlamında, Türkiye bakımından büyük gerçek payı vardır. Ancak, «Demokrasi bir hedef, bir amaç» değildir. Olsa ol- sa, demokrasi ile «toplumların refah, saadet ve huzur içinde yaşaması müm- kündür». Bu anlamda demokrasi bir vasıta, bir yol olmak gerekir. Amaç, he- def 30 milyon Türkün, yalnız 1789 Re- vonsnamesinde belirtilen ve asırlardır kâğıt üzerinde kalan siyasî ve hukukî hürriyetlere kavuşturulması değildir. Amaç ve hedef Türk milletini ekon- omik ve sosyal havat yönünden bulund- uğu seviye ve durumdaki kurtarmak, batılı uygar milletlere yetismektir.

Genç CHP iller için önemli olan vasıta değil, hedeftir.

2 - Çok partili parlamenter düzenin yasatılması için CHP'nin iktidar- da görev alması kaçınıl- maz bir zarurettir, partinin bu zarurete göre çalışabilir bir duruma gelmesi şart- ır. Rundan maksat şudur: CHP'nin ve rejimin devamlılığı, sosyal ekonomik ihtiyaçların giderilmesine bağlıdır. Bu ihtiyaçların kıvrandırdığı büyük halk yığınlarına ekilmeye bağlıdır.

«Üst kattakiler» le Genç milletev- kilerinin ayrıldığı önemli mesele bu iki maddede toplanabilir. Gençler re- formlarında aceleci, amaçsız heyecanlıdır. çoğu memleketin son 10 yılda politika hayatına atıldığı, halkın içinden gelen ve geleneksel alle partileşiminin dışında, kendilerini topluma kabul ettirerek seçilip gelen gene kanat amatör bir poli- tika ruhu içindedirler. Denklemir ki CHP, 40 yıllık tarihinde ilk defa olarak, halka dayanarak, Meclise bu kadar çok sayıda milletvekili getirmişti.

Bu gerçeğin çeşitli nedenleri olmak gerekir. Seçim sistemi, D.P. nin başarısız- lının halk yığınlarına davandığını ka- bulü (maalesef D.P. Halka dayandığı halde halkçı olamamış, zümre çıkarları- nı savunmuştur) ve helikide halk çocuk- larının geniş sayıda öğretim ve eğitim

görecekle toplumu kaderi üzerinde söz sahibi olmak isteyiş, ilk akla gelen se- beplerdendir.

Şimdiye kadarki oluşumda, özellikle tek partili son yıllarda C.H.P. kanalı ile politika hayatına atılanlar ya lider- lerin hoşuna giden devlet memurları, ya da şehir ve kasabalarda yaşayan bir kısım varlıklı eski egrafın temsilcilerin- den ibaret kalmıştı. Bu yüzden 1945 den sonra CHP gittikçe halktan uzakla- şan, çok kere, küçük burjuva ile büyük sermayedar ve ağaların partisi olmaya doğru gelişmiştir. Bir de Milli Kurtu- luş Savaşının önderliğini benimsemiş bir kısım yalancılar bu partiye sıkıca sahip çıkmışlardır.

Devrim yıllarında yetişmiş gençler, pek tabii olarak politik kanatları yön- nüden, çok partili hayata girdikten sonra, CHP'nin programı ve Atatürk'e bağlılık duygusu sebebiyle bu partiye gönül vermişlerdir. D.P. iktidarının halk oylarını alıp da, halk yararından çok yeni bir «yağlı tabaka» yaratma politikası, aydınlara, memurlara, fakir halk yığın- larına, ilk defa olarak, ciddi şekilde CHP saflarında siyasel plânında mü- cadele lüzumu fikrini yerleştirmiştir.

Aslında halkçılık ilkesi, aydınların kafasında doğmuş ve aydınlar tarafın- dan bilinen, çok partili fikir olmaktan ileriye gidememiştir. Demokratik düzende «so- vremenin anlamıdır ki yığınlar, kendisi nin de hesaba katılması» gerektigine inandırmıştır. D.P. ekonomik tutumun- çaki pervasızlığı ve «ben 100 kazanıvo- rum, bunun zekatı olan 5 ni oy sahibi- ne vermeme lâzım» şeklinde özlenektil- len, savurma ve dağıtma usulü, oy sa- hibi olan halkı oyalamaktan başka bir şeye yaramamıştır. Gerçek yurtsever, milliyetel aydınların CHP ye girecek politikaya katılmaları D.P. nin bu tutu- muna bir tepki teşkil etmiştir. Halk yığınları da, kendi ekonomik ve sosyal çaresizliklerinin umudu olarak CHP des- teklemiştir.

CHP gerçekten halka yönelebilecek midir? Bu sorunun cevabı önümüzdeki aylardaki «kriz» ile ortaya çıkacak- tur. Genç kanat —ki halen meclis için- de azınlıktadır— fikirler üzerinde an- lılaşmaya vardıkça ve kendi dâvalarını yaydıka daha da güçlenecektir. Ve CHP'nin halkçı bir politika güdüb güt- meyeceğini anlamak için, halen Meclise sevk edilme üzere olan, toprak reformu, grev toplu sözleşme, ziraat kazançların- vergilendirme, gelir vergisi, Köy Enstî- tülâri, sendikalar, Devlet Plânlama Teş- kilâtının getireceği vergi kanunları gibi tasarılar karşısında alacağı vaziyetli tes- pit etmek gerekir. Ancak şunu da belirt- mek gerekir ki CHP'nin geleceği, halk yığınlarının eğilip eğilememesiyle yakı- dan ilgilidir. Bunun sınavı da yakındır.

M. Şükrü Koç

hiç bir parti yok. Solumuza kimseyi geçir- miyeceğiz» şeklinde konuştu. Bununla beraber, herkesin nabızına göre serbet verme- ye çalışan Feyzioğlu, 14'lere ve 22 Şubat- çılara çatmaktan kendini alamadı. Feyzioğlu: 27 Mayıs hiçbir zaman sosyalist bir nizamı getirmek için yapılmamıştır. Bunu 14'ler ile 22 Şubatlar böyle izah etmektedir. Yanlıştır.» dedi.

inönü'nün konuşması

Feyzioğludan sonra kürsüye geçen İnönü de yatacağı bir konuşma yaptı. İnönü doktrin tartışmalarında «halkçı» kavramı, helikide «halkçılık» kavramı- nın muhtevaya girmediğini, Devlet için- de «halkçı» kavramı «halkın» kavramı- na girmeyeceğini söyledi.

man.» diyordu.

İnönü, özete şunları söyledi: «Program memleketin büyük iç ve dış meseleleri üzerinde fikir beyan ettikten sonra, geniş yeri iktisadi konulara ayırmıştır. Burada prensip münakaşasından ziyade iş yapmayı esas aldık. Her taraflı şikâyetler artmıştır. Mali muvazenesizliği gidermek ve bütçenin kolaylıkla işlemesi ilk koalisyonda halledildi. Amerika 1,5 milyar lira yardım etti. Bütçe saat gibi işlerken sıkıntıların devamı koalisyona krizlerindendir. İnafsızca propagandalar ve C.H.P. aleyh tarifi yatırımlarda ve piyasada sıkıntılar yarattı.

Bu programda geleceğe ait esas kararımızı, esas programımızı gözönünde tuttuk. 5 yıllık plânı yürüteceğiz. Diğer partiler bunu kabul etti. Yüzde 7 hızı ve bunun şartlarını sağlayacağız. Bu şartları millete anlatmak, cesaretle ifade etmek lâzımdır. Bunu yapacağız. Hızdan ve esastan fedakârlık etmeden, bazı kısımlarda ırsal davranılacaktır. Anlaşmaların ameli neticelerini bekleyiniz, zor olan da budur.

İlk koalisyona teşkilinde söylediklerimiz çok daha umumî idi. Şimdi daha sarîhiz. Siyasî affı programa koymayın dediniz. Uzun boylu düşündükten sonra bunu açığa halk oyna bildirmeyi uygun bulduk.»

İnönü bundan sonra genç milletvekillerinin gönülünü yapmaya çalıştı. Zira İnönü, genç milletvekillerinin topluca kırmızı oy vermesinden korkuyordu. Böylece Hükümetin güven oyu alması bile tehlikeye düşebilirdi. Bu sebeple İnönü gençleri övücü sözler söyledi: «Prensip üzerindeki münakaşalar feyiz vericidir. Tartışma irtikbal bakımından da faydalıdır. C.H.P. içinde tenkitler vardır. Bu tenkitler bize canlılık verir. Genç arkadaşlarımız, yetişme ve ilerlemede, eski ile yeni arasında bir çatışma ve yıkma olmaksızın ilerleme sağlanması bakımından doğru ve ilmi bir yoldadır.»

İnönü, C.H.P. aleyhtarı faaliyeti ve Batılı dostların endişelerini de hatırlatarak, gençleri uslu durmaya zorladı: «Siyasî hayatımızdaki ve bakanların seçimindeki tartışmaları, münakaşalarımız yıkıcı şekilde izah etmişlerdir. Gruptaki arkadaşlarımız bu yıkıcı hareketlere seyirci kalmaz. Sonra dış âlem de Türkiye'de istikrar sağlanabilecek mi diyor. Yabancılar tekrar 22 — 23 Şubat olacak mı diye soruyorlar. NATO Hükümetleri, korucağımız hükümetin istikrarı getirip getirmeyeceğini bilmek istiyor. Memleketin istikrarı, bu istikrara inanimaya bağlıdır.»

İnönü daha üç defa söz alarak genç milletvekillerini uslu durmaya çağırdı. Onlara âdetâ yalvardı. Liderin bu yalvarışları tesirini gösterdi. Nitekim programa kırmızı oy vereceklerden bir çoğu beyaz oy kullandı. Buna rağmen, 170 milletvekilinden 58'i oya katılmadı, 29 milletvekili ise kırmızı oy kullandı. 2 de çekimser vardı. Bu, C.H.P. içinde önemli bir kırılmaya işaretliydi. İnönü, C.H.P. grubu huzursuzdur. C.H.P. milletvekillerini programa elbetteki beyaz oy vereceklerdir. İnönü: «Ben muharebeden bir kaç gün önce, bütün kumandanlarımızı toplar, onlara hasta olmak filân yok dedim. Siz de oylama günü tam mevcutla geleceksiniz. 170 beyaz oy istiyorum» diyordu.

İnönü istediği beyaz oyu alacaktır. Fakat mesele bununla bitmeyecektir. C.H.P. grubunda ilk defa olarak, huzursuzluk, şahıs çekimlerinin ve çesitli rekabetlerin ötesinde, bir fikir etrafında toplanmaktadır: Genç C.H.P. milletvekillerini, partinin her geçen gün kuvvetini kaybettiğini, zinde kuvvetlerin C.H.P. den soğuduğunu görüyorlar. Bunun sebebi, C.H.P. nin gittikçe artan tâvizkâr politikasında arıyorlar. Kurtuluş yolunu ise, partinin devletçilik, halkçılık ve devrimcilik gibi temel ilkelerine sınıksız sarılmasında buluyorlar. Genişleyen iktisadi ve sosyal buhranın ancak böyle önenebileceğine inanıyorlar. 63'ler, tâvizkâr idarecilerin ve İnönünün karşısına bu yüzden dikilmişlerdir. Halbuki hükümet ise, gittikçe daha muhafazakâr ve daha tâvizkâr bir politikaya sürüklenmektedir. Genç milletvekillerinin ikazı, görünüşe göre C.H.P. liderlerini uyarmamıştır. Liderler, her ne pahasına olursa olsun, koalisyona yaşatmak endişesi içindedir. Bu tutum, C.H.P. grubunda şimdilik önlenen buhranın, bütün şiddetiyle açığa çıkmasına yol açacaktır.

Hükümetin muhafazakâr tutumu, bugünü kurtarsa da yarını kurtaramaz. Bugünü kurtarma endişesi, yarını tehlikeye atmaktadır.

Cihad Baban'a cevap

CHP. organı Ulusta, tehditkâr edası ve mantıksızlığı bakımından Burhan Belgenin dehşetengiz başyazılarını hatırlatan bir yazı çıktı. Yazının başlığı: «Kabahat mahkemede olmayacaktır», imza: Cihad Baban...

Fikir hürriyetinin ve demokrasinin şampiyonluğunu, kimseye vermek istemiyenlerin aslında fikir hürriyetine tahammül edemediklerini, ancak bir mutlu azınlık demokrasisini arzularıklarını gösteren, bu mantıktan yoksun, alaturka yazıyı, okuyucularımıza ibretle okunacak bir vesika olarak sunuyoruz:

KABAHAT MAHKEMEDE OLMAYACAKTIR

İkinci Dünya Savaşı içinde bütün memleketlerdeki komünistler, Alman faşizmine karşı demokratik kuvvetlerle el ele verdikten sonra, Almanya'da, Fransada, İtalyada ve Kuzey Avrupa memleketlerinde, hattâ komşumuz Yunanistanda bile kolaylıkla iktidarın kapısına kadar geldiler. Thorez, İkinci Dünya Savaşından sonra kurulan de Gaulle Hükümetinde bakan bile oldu. Cuba'da Batista, faşist idaresini tesis ettiği zaman, komünistlerden kendi hükümetine bakan almıştı. O tarihte komünistler, Castro'nun karşısında idiler. Okuduğumuz bir tetkik yazısına göre, Avrupada İkinci Dünya Savaşından sonra, sosyalist partiler, harekete geçmemiş şifaydılar, Avrupayı komünizmin pençesinden kurtarmak mümkün olmayacaktı. Sosyalist partiler, aşırı sola kayarak milyonlara oyu tesbit ederek, komünist partilerini teerid ettiler, bu suretle de Avrupadaki hürriyet hayatına hizmet etmiş oldular. Eğer Lord Attleee'nin iççileri İngilterede, demokrasinin, zaferi için mücadele etmemiş olsaydılar, eğer Fransada öğretmen kılıkı sarışın Guy Mollet demokrasi namına komünistlerin karşısına dikilmemiş olsaydı eğer Almanyada Seehusamacher ve onun takipçileri Ollen Laure'ler, Carlo Schmidt'ler sola te mayüllerini hürriyet ve demokrasi için geliştirme yolunu aramamış olsaydılar, eğer İtalyada Saragat ve hattâ Nenni ortaya çıkmamış olsaydı, Avrupa devletleri çoktan orak ve çekilecek hâkimiyeti altına düşmüş olurlardı.

Bu sözlerimiz Türkiye'deki sosyalistlerimizi sevindirecektir. Onlar da Türkiye'de sosyal cereyanlara yeşil ışık tutulmasını, komünist temayülleri önlemek bakımından faydalı gördüklerini söylemektedirler. Onlar da bizim gibi Fransa, İtalya, Almanya misalinin gözlerimizin önüne sermektedirler.

Sayın Gürsel Millî Birlik Komitesi devrinde, Türkiye'de bir sosyalist partisinin kurulmasının mümkün olduğunu söylemişti. O zaman eski milletvekillerinden Alâattin Tiridoğlu kendisini böyle bir dâvaya atmıştı. Tiridoğlu beslediği sosyalist temayüllere rağmen bu dâvadan elini çekti.

Ona, «Dunu niçin yaptın veya niçin bundan vazgeçtin?» diye sordüğümüz zaman alacağımız cevabı biz size söyleyelim.

«— Sosyalizm ile komünizmin sınırını aşmadığı için komünizme doğru sürüklenen bir cereyanın rüzgârını ensemede hissettim.» diyecektir.

Türkiyede bugün için sosyalizmi, Avrupadaki benzerleri gibi bir içtimal sigorta, bir nefes lombozu telâki etmeğe imkân yoktur. Çünkü, Türkiye'de komünist partiler kanun dışıdır. Türkiye'deki komünist faaliyet yeraltı faaliyetidir. Böyle olunca, gizli komünist, sırtındaki kızıl göm-

leği, sosyalistin kırmızı kıyafeti içinde gizlemeğe çalışacaktır. Huruşçenin bilhassa sosyal demokratlardan nefret ettiğini hep biliyoruz. Ona göre, sosyal demokratlar, kapitalistlerin usaklarıdır. Bu fikrini kendisini ziyarete gelen İtalyan Ticaret Bakanının yüzüne ve onun sosyal demokrat olduğunu bile bile beş on gün evvel Kçemlin'de onun şerefine verdiği bir ziyafette açıkça ifade etmiştir. Fakat, komünistlerin genel olarak sosyalistlere kıymalarının sebebi, yukarıda da söylediğimiz gibi, kendi cephelerine iltihak edecek kitleleri demokrasi bayrağı altında tesbit etmiş olmalarından ileri gelmektedir.

Türkiyede, komünist partisinin faaliyeti serbest olsaydı, sosyalistlerimiz rahat nefes almak imkânını belki bulacaklardı. Fakat şimdiki komünistler serbestçe faaliyet gösteremedikleri için kendilerini sosyalist olarak göstererek gizli faaliyetlerine bir açık meydan bulmuşlardır. İyi niyetlerle, sosyal adalet prensiplerini tahakkuk ettirmek isteyen bu insanların bir gün kendileri bile hissetmeden, asıl nihverlerinden çok uzaklara sürüklediklerini görürlerse şaşmamalarını kendilerine tavsiye edeceğiz. Sosyalist hareketlere katılanlar arasında komünistlikten mahkûm olanlar vardır. Ve bunlar şimdiki gerisin geriye gitmiş insan pozunda sîret ve suratlarını saklar görünerek faaliyetlerine hız vermişlerdir.

Bu satırları, zaman zaman, insanı şaşırta ve acaba mı? dedirten neşriyat üzerine kaleme aldığımız, sayın sosyalistlerimiz ve bazı dergilerin güdücüleri anlamış olacaklardır. Eğer ciddi olarak sosyal adalet prensiplerini, doktrinlerinin usleti içinde savunmak istiyorlarsa, gözde görünmeyen komünist tesirlerine maraz kalmağa başladıklarını kendilerinin dostça haber vermek isteriz. Demokratik nizamı inkâra kalkan, sosyalizmi ne Türkiye'de, ne de başka memleketlerde komünizmden ayırmağa imkân olmadığı için, kendilerini kanun dışı temayüllerden ayırdetmek imkânını bir gün Türk mahkemeleri bulamazlarsa, hiç şüphesiz yok, kabahat Türk mahkemelerinin olmayacaktır.

CIHAD BABAN

★

İşte kısaca cevabımız:

1. Cihad Baban, Avrupayı komünizmden sosyalistler kurtardı, diyor. Fakat Türkiye'de komünizm yasak olduğu için, sosyalizme böyle bir şans tanımıyor. Türkiye'nin komünist olmasını istemediğimize göre, Babanın tezinin mantıklı sonucu, Türkiye'de komünist partisinin faaliyetini serbest bırakmak olmayacaktır. Madem ki komünizmin panzehiri sosyalizm, sosyalizm ise komünist partileri olmadığı için Türkiye'de bu görevini yerine getiremez. O halde komünist faaliyetler serbest bırakılmalı ki, sosyalizm Türkiye'yi komünizmden kurtarabilsin! Batıda komüniz-

Cihad Baban
Fikir namusu varsa...

mi önleyen en iyi çare sosyalizm olduğuna göre, Türkiye'de komünist partisi yok diye, sosyalizmden vazgeçmek. Türkiye'de komünizmin gelişmesini istemek değil midir? Cihad Baban bunu mu istiyor? Geçelim...

2. Komünistler sızır diye sosyalizmden vazgeçmek, pire için yorgan yakmak demektir. Hem komünistler C.H.P. ye veya A.P. ye sızmazlar mı? C.H.P. ye veya A.P. ye sızmak daha akıllıca bir davranış değil mi?

3. Cihad Baban, sosyalist hareketlere katılanlar arasında, komünistlerin bulunduğunu söylüyor. Yön bakımından onu, bu iddiasını isbata dâvet ederiz. Yuvarlak laflarla çamur atma ve sindirme devri geride kaldı. Toplumun zinde kuvvetleri, bu oyunlara artık kanmıyor. Hem sonra esas olan yazılanlardır: Yönde çıkan hangi yazı istifhamlar uyandırmıştır? Cihad Baban, fikir ve kalem namusu varsa, açıklasın... «Gözle görünmeyen komünist tesirlerini» gözler önüne sersin.

4. Alâattin Tiridoğlunu biz de Cihad Baban kadar tanırız. Tiridoğlu, Yön idarecilerine, ısrarla, «Bizden geçti. Siz, derhal bir sosyalist partisi kurmakla, memleketi en büyük hizmeti yapacaksınız» diyerek, sosyalizmin komünistlerin âleti haline geleceğine inandığını ortaya koymuştur.

5. «Demokratik nizamı inkâra kalkan sosyalizmi komünizmden ayırmaya imkân yoktur» iddiası da, bilimsel bakımdan yanlıştır. Sosyalizm, en basit şekliyle, (devletçilik ★ halkçılık ★ devrimcilik = sosyalizm) şeklinde özetlenebilir. Atatürk devri sosyalize yaklaşan bir gidişti ve Cihad Baban'ın anladığı mânâda demokratik nizamdan uzaktı. Bu durumda, Atatürk devrinin, komünist idareten ayırmaya imkân olmadığı söylenebilir mi? Sosyalizme yönelen ve Cihad Baban'ın anladığı mânâda demokratik nizamı reddeden Nâsır idaresi komünist midir?

Türkiyede, her ikisini kolayca ayıracak Cihad Babandan daha bilgili ve fikir hürriyetine inanmış ciddi hâkimlerin bulunduğundan şüphelenmiyoruz. Kaldı ki YÖN, fikir hürriyetinin ve gerçek demokrasinin savunucusudur. Cihad Baban ve benzerleri ise bir mutlu azınlık demokrasisini savunmaktadır.

Soruyoruz Cihad Babana: Komünistler sızır bahanesiyle, fikir hürriyetine inanan bir insan sosyalist cereyanı, iftiharlarla, tehditlerle susturmaya kalkışır mı? Hâkimlere akıl hocalığı yapar mı? «Kabahat mahkemede olmayacaktır» tarzında bir cins jurnalcılığa girer mi? Fakat hürriyetine inanan bir insan demokrasie inanır mı? Böyle bir insanın demokratik nizamdan söz etmeğe hakkı var mıdır?

Toprak derebeylerine ve benzeri sömürçülere ses çıkartmayan, fakat sosyalizme iftira ve tehdit yağdırmayışı vazife bilen bir Cihad Babanın samimiyetine ve demokrasi aşkına kim inanır ki?

Nimet Arzık
haftanın
portresi

Kollektif Portre: Kabine

“Üstün adam kimseye lâzım değil. Mesele sağlam kuruluşlarda. Üstün adam karıştırıcıdır, üstün adam üzücüdür, ezicidir,,

Gözümlü boncuk mavisiydi, ense- si çığ kırmızı. Kocaman bir «çıkın» mendiliyle arada bir o çığ kırmızı enseyi kuruluyordu. Hava her «direnmeyi» imkânsız kılacak kadar sıcaktı, otobüsün loşça içinde de, güneşli dışında da...

Ayrık bacalarının üstünde 26 Haziranın Hürriyeti (gazete) çadırbezi gibi yayılıyordu. Hürriyetin bir başında «çaresiz» bir İsmet Paşa vardı. Orta trilkte puntolu «ikinci koalisyon kabinesi kuruldu» manşetinin üstündeydi İsmet Paşa... Yamacında pul büyüklüğünde resimlerde, yeni hükümet üyelerinin, on sene evvelki resimleri sunuluyordu «efkârı umumiyye». Kiminin gözü inikti, kiminin mahcup ifadesi vardı kimi son derece gülekti... (En güleçleri havatta en «kasık» olanlarıydı: Çelikbaş'la, Feridun Cemal Erkin...)

Adam, çıkın mendiliyle tekrar kurulandı, pul büyüklüğündeki resimlere tekrar baktı «tutmaz» gözlerle, kucağında gerili «Hürriyeti» fiskeledi ve kafa salladı:

— «İş yok»...

İyimserlik listatları gene yoluncaklar, bu sokak adamının verdiği satır gibi hükme:

— «Efendim zaten biz hiç bir zaman pozitif olamıyoruz. Doğuştan negatif. Bir şans vermeli bunlara, bir şans şans, şans»...

Sayın listatlar, bir şans verilecekse, onu şuna buna değil, aç ve acılı millete vermeli, dimi?...

Pul büyüklüğündeki başların çoğunu tanıyordum ezelden beri... CHP'lerin üstünde duruyorum. «Ezell» başlar onlarınkiydi...

YTP bu koalisyona aneak ve aneak yüksek düşünöcülerle katılmıştı, amma ve lâkin, o yüksekliklerin yanında bir de «politika» vardı: Yeni Türkiye Partisi büyüme umudundaydı, Umud gerçekleşeceği benziyordu (eğer tam tersi çıkmazsa birden bire)... «Af.» çıkarmak isteyen parti diye benimsenecekti

memlekette... (CHP artık dünyanın bütün «rahimliklerinin» içinde yüzse, 500 af yerine 5 milyon af çıkarsa, benimsemeyezdi «af.» çıkaran parti diye)... Sonra bir takım tayinlerde de gözetilecekti YTP liler...

CKMP de koalisyona ancak ve ancak yüksek düşünöcülerle katılmıştı amma ve lâkin, kaynar eski liderleri Bölükbaşı partiyi daha fazla parçalamaması kaygusu da başbağ gitmişti yüksek düşünöcülerle. B'de bir takım tayinlerde CKMP, liler de gözetilecekti...

Alicanın muntazam duru yüzüne göyle bir göz attım. Alicana «bağışlanan» Aybarın düzgün profilini tartım, 147 lerden Hasan Dincer'in «bitkin» hatlarında «düşüncesizliği»me» geçirdim, döndüm doluştım, gene CHP'lilerin üstünde durdum... Sallantılı sallantılı Ne varsa onlarda vardı, ne yoksa onlarda yoktu...

Başbakan neden bu «başları» seçmişti?... Feyzioğlu ve Ecevit hariç, öbür «seçimlere» ermedi aklım...

«İş yok» diyenle abhap olmuşuk, o uzun bir monologa girişmişti...

«Maliyeye neden Ferit Melen?... Evet Anayasa dışardan da bakan alınmasına «vaz veriyordu»... Yalnız, ce-vaz veren maddenin «yazılmaması» bötü mü önemliydi. Muazzam adamları, parlak adamları, kuvvetli ilimli bilimli adamları, kullanabilmek imkânını vermek için bir hükümet başına, sıkıştırılmıştı bu madde anayasanın kanatsız kanadına... Öyle değil miydi?...

Ferit Melende, 600 kişilik meclisin diğer üyelerince hiçbirinde bulunmayan, bu özellik, bu «tek»-lik, bu üstün-lük, bu eşitsizlik neydi ki? Öğrenmek iştiyordu... (Ben de öğrenmek isterim). Öbürleri susarlarsa bile, altmışıçler söyleyin!...)

Belki vardı bir üstünlüğü, Her halde bu fırtınalı zamanda «çok sıra bekledi» diye seçmemişti onu inönü... (Çok sıra bekledi diye hiç seçer mi?...)

Adam susmustu ben düşünüyordum:

Bir zamanların otuzbeşlerinden ve bakanlığın «kendisi için bir kayb.» olduğuna samimeyle inandığımız Kurultuloğlu, «partizan değil» havasını yaratmış için mi Adliyeden İç İşlerine kaydırılmıştı sadece?...

Bekata bir haftalık bakanlığa dayamadığı için mi (lâife ediyorum tabii, ciddi mi konuşayım durup dururken) tekrar koluğa oturtulmuştu?...

Çelikbaş, «Paşaya da vefasız derler, en çok hücumu uğrayanı, ortada bırakmadı gördünüz mü» densin diye mi tekrar oturtulmuştu kalktına?...

Ya Hatipoğlu?... Tarım Bakanlığı CHP'ye düşseydi, Tarım Bakanı olmalıydı mıydı?... Millî Eğitim işi, sadece kabinede Orhan Özlük'ü takviye mi idi?...

Vefa duygusu, vefasız olunmadığı mı ispat kaygusu, uzam zaman «sıra bekliyen» tatmin, Parti Genel Merkezini yatıştırma, Parti idare Heyetini okşama, bu kadar günlük parti politikası ile «hizmetleşmiş» yalnız parti içi kombinezonlarına elverişli görünen bir zihniyetten ne beklenirdi? Çok mu beklenirdi?...

(Burda ufak bir parantez açacağım, bazı şiddetle entelektüel hanımlardan gene mektup alacağım muhakkak: «Efendim böyle ciddi meseleler, bu hafiflikle ele almır mı?...» Hafifliğin özde değil sözde olmasına biraz alışsın... Bol bol ciddiyet, ancak cenaze törenlerinde gördüm bizde... O kofun kofu, müstebit alle reisi kaç çatıklığına da herşey derim ciddiyet demem... İnsan ister istemez, «sahnenin» önünde hırçınlaşıyor...

Öldürücü sıcakta yol alırken yarımdakinin dizlerindeki resimde Feyzioğluna takıldım. Bir de bir Turhan Feyzioğlu meselesi var... Geçer akçalardan biri bunaklıktır bizde: Ondan yoktu... O... Yaşından gene görüldüğü için «bitkin» politikacıların sinir sisteminde tahribat yapıyordu... Çok az zamanda, inönünden hemencik sonra gelen

adama haline geldiğinden fosillerin göcünü üzüyordu...

Yakında kendi partisinin içinde de Feyzioğlu bir «Feyzioğlu meselesi»... YTP nin Alicanı için de bir mesele olacaktı... «Mesele» olabilecek adamları tutmalı bir nebze... Harcanmasını istemem Turhan Beyin...

Kabinenin yaş ortama 50-60 arasındaydı... Keşke devlet mekanizmamız o kadar o kadar sağlam kurulmuş olsa da, orta ve ortanın altında adamlarla bile aksamasa... Üstün adam kimseye lâzım değil, mesele sağlam kuruluşlarda. Üstün adam karıştırıcıdır, üstün adam üzücüdür, üstün adam ezicidir, üstün adam ezicidir...

CHP'nin «eskileri» bundan iyi kabine kurulamıyacağı inancındadırlar. Hepsi denenmiş adamlarmış bunların (hem de nası)... Muhtelif etaplardan geçmiş... Cevat Dursunoğlunun sözleridir bu sözler...

Sokak adamının «İş yok» diye mahkûm ettiği kabine ne kadar sürer dersiniz?... Ona sordum. Bepece... Allah kismet ederse 29 ekime kadar sürer... Yeni gelenlerin de feragatlarına, cesaretlerine, fedakârlıklarına, hayranım, «Üç günlük beylik beylik» diye, ağır bir yüke sırtlarını uzatmadılar her halde...

29 Ekimde, Adalet Partisinin «üstün yaygara» koparacağını biliyorlar, partileri biliyorlar, imkânsızlıkları biliyorlar, kendilerinde bilmem amma, çok şeylerde «iş yok» olduğunu biliyorlar...

Tanrı hepimize kolaylık versin... Artık ne şekilde takdir buyurursa...

Not: «Tahriklere müsaade edilmeyecektir» falan demeğe başlandı. Bu stili, unuttur gibi olmuşuk... Bu biraz «lûgathica» asarız keseriz mi demek?... Araya 27 Mayıs girdi ve çıkmadı. Artık ne kimse kimseyi asabilir, ne kimse kimseyi kesebilir... Biz de bu nu unutturmayacağız...

— İkinci koalisyon hükümeti üyeleri Çankaya köşkünde Cumhurbaşkanı G. Ürsel ile birlikte... «İhtimelden» sual olunuz...»

İşçi Sigortaları Kurumu Genel Kurulundan görünüş
Dertler ortaya döktü

“Yalınayak Birleşmeye Koşalım,,

**İşçi Sigortaları Genel Kurul toplantısı,
işçi dâvâlarının enine boyuna tartışıl-
masına yol açtı. YÖN, basına intikal
etmiyen bu tartışmaları tam bir şekilde
yayınlanmaktadır:**

İşçi Sigortaları Genel Kurulu toplantısı geçen hafta bir defa daha işçilerle işverenleri karşı karşıya getirdi. 84 işçi ve 84 işveren temsilcisinin katıldığı bu toplantılarda, basında pek az bir kısmı yer alan, önemli görüşmeler olmuştur. Bu yılın geçen yıllardan farkı dilek ve tenkitler de alışılmamış ölçüde gerçekçi bir anlam taşımıştı. Bu farklılık işçi dostu genç bir bakanın büyük bir ilgiyle toplantıyı baştan sona izlemesi ve tenkitlerin mutlaka tarafından dikkate alınacağına güvenden gelmekteydi. Açılış konuşmasını 25 Haziran 1962 günü istifa etmiş bir hükümetin bakanı olarak Bülent Ecevit yaptı. Konuşmasında anayasamızın «sosyal hukuk devleti» kavramını uygulamada bütün yurttaşlara «sosyal güvenlik» hakkını gerçekleştirmeye, İşçi Sigortaları Kurumunun öncül rolüne işaret ederek «sosyal sigortaların etki alanını genişletici ve faaliyetlerini artırıcı kanun değişikliklerinin önümüzdeki bir kaç ayda gerçekleştirileceğini umuyorum» dedi. Ama sözlerini bitirirken «yeni karma hükümetin kurulması üzere bulunduğu henüz yeni Çalışma Bakanının belli olmadığı bugün, sosyal güvenlikle ilgili heriye alt bazı vaat ve taahhütlerde bulunmak hakkını kendimde görmüyorum» cümlesini de eklemeyi unutmadı.

**Olmayan
arsalar,
ödenmeyen
primler**

Bakanın konuşmasından sonra Genel Kurul toplantısı boyunca işçilerin acı acı tenkit ettikleri çalışma raporu ve 1961 yılı bilançosu okundu. Sosyal güvenliği sağlamak amacıyla kurulmuş ve Çalışma Bakanının gelecek yakın günlerde sahasının genişleyeceğini umduğu İşçi Sigortaları Kurumunun yıllar boyu sorumsuz idareciler, siyasal baskılar, küçük Amerika hevesleri uğruna nasıl gayesinden uzaklaştırıldığı gibi bilanço gayet güzel açıklamaktadır:

AKTİF :		
I. Müteavil Kıymetler		1.418.401.802
A. Kasa ve Bankalar	506.614.169	
B. Tahvil ve Tasarruflar		
Bonoları	592.856.317	
C. Levazım Deposu	29.164.202	
D. Borçlu hesaplar	311.966.713	
(İşveren borçları 167.755.377)		
II. Sabit Kıymetler		500.733.145
A. Arsalar	155.105.373	
B. Binalar	149.578.928	
C. Teçhizat	2.991.094	
D. Yapılmakta olan işler	159.046.289	
E. Demirbaşlar	30.743.722	
F. Nakit Vahitleri	3.286.825	
		1.914.133.948
PASİF :		
I. Karşılıklar		1.850.908.952
A. Matematik Kar.	290.401.122	
B. Aslında İşler Kar.	34.967.959	
C. Olağanüstü Kar.	1.041.606	
D. Maliyet, iht. ve ölm. sig. kar.	1.504.412.824	
E. Diğer Karşılıklar	89.966.749	
II. Alacaklı hesaplar		63.244.995
(İşveren alacakları 11.836.955)		
		1.914.133.948

Bilançoyu bir sürü mübamele tâbiriyle kurtarıp tahlil ederek göreceğimiz manzara hiç de iç açıcı değildir. Aktifide görülen ilk hesap kasa ve bankalar denilen hazır varlıklardır. Yükksek Mürakabe Heyeti Raporunda da belirtildiği gibi 506.619.169 T. L. olarak büyük yekûn tutan bir meblağın hemen 2/3 sine yakın bir kısmı 25 yıl gibi çok uzun vadelerle bankalara yatırılmıştır. Bu durumda sözü edilen yatırımlar seyyaliyetini kaybetmekte, kurumun gelir kaynakları azalmakta, rantı daha elverişli sahalar ortaya çıktığında «buralara gerektiği kadar yatırım yapılamamaktadır. Enflasyon politikası şampiyonlarının mantar gibi türeyen bankaları içinden ahnterinden kesilen primlerle beslenmiş olduğu geçeceği, düşük ücretliye ağır vergi yüküyle

Kulesini ya da tramvayı saf Anadolu'ya satan dolandırıcıyı polis yakalıyor, boy boy resmini basıyor ama «saf» İşçi Sigortaları müesseselerini dolandıranlar!.. Arsa hikâyesine dair tenkitlere cevap veren yeni Genel Müdür, İstanbul Belediyesiyle müzakere halinde olduklarını eğer müzakereler sonuçlanmazsa mahkemeye başvurulacağını söyledi. Çalışma Bakanı ise işçilere bundan böyle hiçbir kimsenin ve siyasal hiçbir baskının, olmayan arsaları kuruma satamayacağına dair teminat verdi!

Bilançonun pasifinde görülen bir 11.336.955 T.L. işveren alacağı hesabı var. İşverenler acaba kuruma ne hayırlı iş gördüler de bu kadar para alıyorlar demeyin. Bu, iş kanunundaki bir boşluktan çok znteresan bir şekilde istifade etmek canbazlığından başka birşey değildir. Şöyle ki: İş kanunu şumuluüne giren işveren bir müddet sonra iş yerini bölmek, işçi sayısını azaltmak gibi bazı usullerle iş kanununu şumul sahasından çıkar. Gene kanuna göre ödediği sigorta primlerini de geri alır...

**Tenkitlet,
tenkitlet**

İşçi temsilcileri gerek mevzuat gerek tatbikat bakımından İşçi Sigortaları Kurumunu tenkit ettikleri gibi genel işçi meselelerine de sık sık temas ettiler. Gazeteciler sendikasıdan temsilci Sedat Ağralı sen — ben kavgası içinde bocalayıp duran parlamentonun sosyal haklarla ilgili kanunları çıkaracağına inanmadığını şbylediği zaman şiddetle alkışlandı.

Türkiye Tarım İşçileri Sendikası Başkanı Lâtif Şah tarım kazançlarından vergi alınmasına dair kanun çıktığı halde tatbikatının geri bırakıldığını oysaki tarım işçilerinden gelir vergisi alındığını bunun büyük bir haksızlık olduğunu, tarım işçisinin iş kanunu dışında kaldığı için her türlü sosyal güvenlikten mahrum olduğunu bu adaletsizliğin süratle kaldırılarak tarım işçilerinin de diğer işçi kardeşleriyle aynı haklara sahip olması gerektiğini söyledi.

Delegelerin en çok üzerinde durdukları konular, iş kanunu ve işle ilgili diğer kanunlarda göze çarpan eksiklik ve sakatlıklar, sağlık işleri, iş kazaları ve meslek hastalıkları, işçi meskenleri, konuları olmuştur.

Mevzuatla ilgili tenkitler:

Yaş haddinin en az 55 e indirilmesi, sağlık yardımlarının en çok 2 yıl içinde 18 ay devam edere kaydının kaldırılması, sigortalıların emekliliklerinde hizmet esasının kabulü ile bu sürenin erkelerde asgari 25, kadınlarda ve yer altında çalışanlarda 20 yıl olarak tesbiti, halen cari 120 liralık aylık asgari haddin 250 liraya yükseltilmesi, malûliyet sigortası ile ilgili olarak, çalışma gücünün 2/3 yerine 1/2 nisbetinde eksilmesine itibar edilmesi, doğum yardımının 50 liradan 200 liraya iblağı, sigortalıların çocuklarının okutulması amacıyla ve tahsil sonunda sigortaca istihdam edilmek üzere 100 kişilik burs tefriki, ihrtiyarlık gelirinin hiçbir şart aramadan %50 olarak tesbiti, sosyal sigorta tatbikatının bir işçinin çalıştığı işyerlerine kadar teşmili konuları dileklerin en çok toplandığı ve tartışılmanın en çok yapıldığı konularıdır. Bu arada Almanya'ya giden işçilerin neden sigorta haklarının garanti altına alınmadığı soruldu. Hükümet Alman hükümetiyle özel anlaşma yaparak bu garantiyi sağlayabilirdi, diğer devletler öyle yapıyordu. Doğrusu hükümetimizin ülke içinde sosyal güvenliği gösterdiği ilgisizliğin ülke dışında da devam etmesi sadece zengin Almanyanın arayıp da bulamadığı bir safık örneğiydi. Delegelerden biri, kurumun mali ve idari yönden muhtar olmamasının gelişmeyi engellediğini, iş ve işçi Bulma Kurumuna verilmekte olan yüzde yarım kurum gelirinin bundan böyle verilmemesini, bu yardımı diğer ülkelerde olduğu gibi devletin yapması gerektiğini, tüberkülozlu hastaların evlerinde tedavileri temayülünden şiddetle kaçınılmasını (Bu yol işçinin nerede, hangi şartlar içinde oturduğunu bilmemektir. Hasta, bir odada yaşıyor 5 kişi arasına bırakılırsa en azından hasta sayısı 6 olur) ileri sürdü. Bir de 1957 sel felâketinden sonra ortaya çıkan Varlık Mahallesi meselesi vardı. Sel felâketzedelerine bu mahalleden verilen evler için kurum kira almamaktadır, halbuki bu evlerde oturtulanlar evleri kiraya vermektedir. Kurum yıllardır buna göz yumar.

sömürdükleri yetmiyormuş gibi bir de tek dayanağı olan sigortasına bile nasıl el uzatıldığını gösterir.

Borçlu hesaplar içindeki 167.755.377 T. L. tutarındaki işveren borçları işçiden kesilen sigorta primlerinin İşçi Sigortaları Kurumunu yerine işverenin cebine aktarıldığını böylece işçiye daha düşük ücret ödeme yolunun gayet güzel bulunduğunu gösteriyor. Bunu sert bir dille tenkit eden işçi temsilcileri kurumun bu borçları tahsil ederken % 10 faizle tahsil ettiğini, oysa piyasada bu kadar büyük yıkıma bunca yıl (zira yıldan yıla kabaran rakamlar olarak her bilançoda yer almaktadır) değil % 10, % 100 bile faiz verilebileceğini böylece kendisine Türkiye sermaye piyasasının çok altında bir faizle sermaye temin edebilen işverenlerin zekâsına (!) hayran kaldıklarını belirttiler. Bir başka işçi temsilcisi, Başbakan'deki Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Akşam ve Yenısabah gazeteleri hariç hepsinin kuruma borçlu olduğunu ekledi. Bir yandan büyük Turana nasıl gidileceğini, kimlerin komünist olduğunu tefrika et, bir yandan yanında çalıştırdıklarının paralarını ceblerine indirdi...

Sabit kıymetler faslında arsalar israfı bir hesap var ki tam 155.105.373 T. L. tutuyor. Bunun ayrı bir hikâyesi vardır. İstimlakler devrinde İşçi Sigortaları Kurumu çiftlik gibi kullanılmıştır. Çalışma raporunda 37.246.813,66 T.L. İstanbul ve Ankara Belediyelerinden alınacak arsalar için bu belediyelerle yapılan protokol gereğince ödenmiş fakat adı geçen belediyeler protokol esaslarına riayet etmediklerinden kanun yoluna başvurulmuştur» denmektedir. Rapor'daki protokol esasına riayet edilmemiştir dediği arsalar yoktur. Yani ne İstanbul'da ve ne de yeryüzünde bu arsalar yoktur. İşçi temsilcileri İstanbul İmar Müdürlüğüne müracaatla ada numarası, parsel numarası metre karesi kağıda yazılı arsaları sormuşlar. İstanbulun bütün haritaları didik didik edildiği halde, marlesef bu arsalar bulunamamıştır... Galata

İnönü, işçilere «Grev kanununu çıkaracağım. Hepinizin dudagındakini biliyorum. O zaman bana yaptığını gör dedirtmeyin» dedi ve «Orta yoldan gitmeyi» tavsiye etti Fakat orta yol mümkün mü?

Başbakan İnönü, işçilerle bir arada «Selâmet yolu ortada!..»

İŞÇİ hareketleri

Sina Pamukçu

(Türk - İş Araştırma ve Eğitim Müdürü)

bine yakın yapı işçisinin sendika bağlamı düşünüyordu Düşünüyordu ama sonu gelmiyor-

du... İşçiler, işsizdiler... Açıldılar... Sefalet içindeydiler... İnsana yakıştır işlem görmüyorlardı... Onlara karşı 5 devinî ne dereceye kadar yerine getirebilirdi?.. Ağzında ağızlığı, kırılmış saçları, iri yapısı ile yanında oturan, mavi gözlerini uzaklara uzaklara dikmiş yabancı sendikacıya baktı. Umutsuz değildi, umutlu da sayılmazdı. Son olaylar gözlerinin önünden bir sinema şeridi gibi geçti. İzmir Çiğir Havaalanındaki Amerikan ortaklığının işçilere yaptığı kötü işlemler, işçilerin Kennedy'ye çektiği telgrafına basına da yansınca hemen İzmirle gelmişlerdi Ka nun, insan hakları v.b. şeyleri Türk işçileri için lüks olarak kabul eden işveren... Havaalanından dışarı atıldı... İşçilerin toplantısı... Basının ilgilenişi... Basın toplantıları v.b... Derken olayın unutulduğu... Sonuç: Aynı ortaklığa, «tali» edilmek üzere Ereğli De-

mir-Çelik Ortaklığı liman yapımı için verilmesi. Arkadan işsizlerin yürüyüşü... Bir sürü heyecan. Millet Meclisinde toplantılar, önergeler, söylevler... Basında geniş yankı, övgü... Derken bunun da unutulması... Sonuç: İşsizlerin sayısının artması. Daha arkadan bittiğinde 9 bine yakın işçinin çalışacağı Ereğli Demir-Çelik kuruluşunu ziyaret. Aynı korkunç ilgisizlik işçiye karşı, aynı sefalet, aynı insan onuruna saygısızlık... İşverenin ve kamu katlarının anlayışsızlık ve kötü isteklerini hiç çekinmeden her davranışları ile belli etmeleri...

Ağızlığına yeni bir sigara takarak yakan yabancı sendikacıya seslendi (tercüman yoluyla): «Ereğli de ne oldu? İyice anlatsana bir». Olanları bilmek istiyordu... Uluslararası demokratik bir işçi federasyonunun Türkiye'deki bu iyi niyet elçisi üstüne hayli dediko-

du aktarmışlardı...

Adam acı acı güldü. Sonra tercüme edilmek üzere değil de sanki kendi kendine anlatıyormuş gibi konuştu: «Biliyorsun bundan önce işçilerin korkunç durumlarının resimlerini çekmiş, fakat fotoğrafcıdan alamamıştık. Bu kez yanımıza fotoğraf makinemizi alarak gittik. Kapıda bizi bıyıklı biri karşıladı. Fotoğraf çekmek istediğimizi söyleyince ce içeri buyur etti. Ne olduysa bundan sonra oldu. Bıyıklı adam beni göstererek bağırıp çağırmağa başladı. Ranzalardan atlayan işçiler üzerimize doğru gelmeye başladılar. Gürültüden tercümanı duyuyordum. Türkçe olarak «Kardeşler», «Kardeşlerim» dediysem de pek duyulmadı... Sonra polis gelmedi... Geceyi karakolda geçirme... Ertesi sabah savcının serbest bırakması. Bu kadar işte.»

İşveren eski taktiklerden birini kullanmış ve sendikacılara işçiyi düşman etmişti.

«Ha, dedi yabancı, bir de işçiler, çekilen resimdekilerin karakola götürülerek dövüldüklerini ve bazılarının işlerine son verildiğini, bunlara sendikacıların sebep olduğunu söylemişler.»

Gerçek mücadele başlamıştı ve bu sürecekti. Tarım işçisinin ayda 15 lira aldığından yakınan sendikacıya, suya sabuna dokunmak istemiyen Hükümet Başkanı aynen şöyle diyordu: «Ortamı, orta yolu bulalım. Benim başlıca aradığım, işveren-işçi münasebetlerinin dostça olmasıdır.»

Tarih göstermiştir ki, işverenlerin insafı, sermayenin bayrağı yoktur. Ya sendikalar iyice güçlenir, gereken baskıyı yapar onlara, ya da işçi sömürülür, bir limon posası gibi bir yana atılır. Kendi kendimizi aldatmıyalım. Bugüne kadar olan budur. Sendikalar bir yandan güçlenirken, hükümetin davranışta da büyük rol oynayacaktır işlerin ön zelmesinde. Hükümet, işverenin elinde oyuncak olur da, bilerek ya da bilmeyerek işçinin sömürülmesine katılırsa, o zaman çok kötü sonuçlar ortaya çıkabilir. Ama ne olursa olsun gerçek mücadele başlamıştır ve sürecektir.

★

Ereğlide 1 Temmuzda yapılacak mitinge bir sendika başkanı ve arkadaşları böyle karar vermişlerdi.

.....

Ama yapılamadı.

.....

Bunun işçi hareketine yitirdiği şeyler arasında üç önemli noktayı unutmamayız:

1 — Bu gibi davranışlar, hareketin kararsızlık içinde olduğu şüphesini uyandırır.

2 — Ereğlide miting yapılsaydı, oradaki işçiler arasında yaratacağı birlik ruhu kolay kolay silinmezdi. Hükümetin programındaki «vasatler» bu birliği yaratamaz. Ve bu fırsat da bir daha kolay kolay elde edilemez.

3 — Mitingten vazgeçildiğini bilmeyen gazeteciler de boş yere Ereğliye gitmiş olmalı»

YENİ HÜKÜMET İÇİN

NELER DEDİLER...

Uçü koalision, Atatürk ilkelerini uygulamak konusunda tam bir anlaşmaya varabilir. Hatta bu anlaşmayı imzalayan sayın liderler davranışlarında pek samimi de olabilirler. Ama yine de bu işin yürütülebileceğine biz ihtimal veremiyoruz. Arkamızda on yedi yılın acı tecrübeleri var. O tecrübeleri yakından izleyen bir insan bugünkü ortamda böyle bir değişikliğe inanabilmek için uyumuş ve talih bir «üyaya» dalmış olmalıdır.

Cumhuriyet - Nadir Nadi

Uyumsuzlukların gerçek sebepleri henüz bertaraf edilmemiştir. Evvelki yorumlarımızda da belirttiğimiz gibi C.H.P. ile diğer partiler arasında iktisadi davranışlar bakımından temelli farklar vardır. Şimdi buhranı gidermek için bu farkları telif ve tavis yoluyla yumuşatmak konusunda alınacak tedbirlerin tesiri geçici kalmaya mahkumdur.

Milliyet - Durum

«Yeni Hükümet unuf verici değil. Bu üç partinin kontenjanından hükümete giren üyeler için de doğru bir yargı... Hükümetin yaş ortalaması 54, şimdiye kadar Cumhuriyet hükümetlerinin en yaşlısı. Bu kadar yaşlı ve geri fikirli bir hükümet, yeni bir düşünce alışkanlığı isteyen köklü reformları gerçekleştiremez.»

Öncü - Başyazı

Yeni hükümette zayıflık yarışması yapılırsa C.H.P. iki rakibini geride bırakacak bir marifet göstermemiştir.

Dünya - F.R. Atay

Sonuç şudur ki, her üç partinin de seçtiği Bakanlar, şahsiyetleri itibariyle, birbirlerinden üstün değildirler. Öyle bakanlıklara öyle kişiler getirmişler-

dir ki, insan pek aktif olunmaması gereken böyle bir dönemde, böyle bir karma hükümetin olumlu bir iş görebileceğine, ihtimal dahi veremiyor.

Dünya - Hayri Alpar

«İş başına henüz gelmiş ve programını bile okumamış bir hükümet için, başarı kazanamayacak demek zordur. Amma başarı kazanacak diye bir peşin hükme varmak ta bühüştür zordur.»

Cumhuriyet - Evvel Güresin

... Türkiyemizin büyük çoğunluğu bu durumda. Gerilik, fakirlik içinde, yaşamakla ölümler arasında... Bu büyük çoğunluğa çevrilmeyen hükümetler başı ve ortakları kim olursa olsun yaşamak gücünü bulamaz.

Öncü - Müşerref Hekimoğlu

...Yeni tutum, yeni fikir, yeni çözüm yolları gerekiyor şimdi. Partizanlıktan uzak idareyi kurduk, servet beyanını da tathya başladık, af kanununu makûl bir şekilde çıkardık diye kendilerini bir iş yapmış sanacaklarsa kendileri ile birlikte rejim de götüreceklerdir gibi gelir bana.

Türkiye eski Türkiye değil artık.

Hür Vatan - Turan Güneş

Bu iş yürür dostlar... Adamahtılı yürür...

Cumhuriyet - İlhan Selçuk

«Türkiye muflu bir geleceğe yönelmiştir» diyen değil, «Türkiye karanlığa yönelmiştir ama ben onun yönünü değiştireceğim» diyen ve bunun gerektiği cesareti sonuna kadar gösterebilen hükümet...

Bu iş yalanla olmaz!»

Hür Vatan - Özcan Ergüder

Millet, aman bir cankurtaran simidi diye kabineyi beklerken, falanca parti-

nin içindeki klikler suyun üstüne çarkarsa, bırakınız boğulalım.

Hür Vatan - Orhan Birgit

Memleketteki kravatlıların en düğüntülerile kalkınma yarışına girmeye çalışıyoruz. Bunlarda bir memleketi kalkındırarak kadar güç ve irade olsa önce kendi kişiliklerini kalkındırsınlar.

Milliyet - Çetin Altan

Atatürk devrimleri üzerine kurulmuş demokrasimizin ikinci koalision kabinesinde iki zevceli bir vekil bulunmaktadır. Evet evet yanlış okumadınız iki zevceli bir vekil... Kabulü güç olan, 1928 den beri ilk defa, meclen kanunumuzu âfiyetle çiğneyen bir efendinin hükümette yerleşmiş bulunmasıdır.

Yeni Sabah - Fısıltı

Aslında büyük sorumluluklar yüklenmeye ve büyük riskler, yahut alınteri istiyen çetin davalara girmeye elverişli olmayan bir koalision nizamı içinde bu iş hükümeti nasıl tahakkuk ettirilebilir? Bu suali cevaplandırmak zordur.

Vatan - S. Süreyya Aydemir

Perşembenn gelişi Çarşambadan bellidir. İkinci koalisionun âkibeti de kurulduğu soralardan belli oluyor.

Bizzat İnönü: Koalisionu istiyerek mi kurduğumu zannediyorsunuz?», demiş.

Zafer - V&NÖ

Doğrusunu isterseniz... İkinci koalision hükümetinin başarı kazanacağından ümitvar idim. Ümidimi tam mânâsı ile yitirmemiş olsam bile... Bu kabine ile memleketin davaları nasıl halledilecek diye düşünüyör ve ne yalan söyleyeyim, biraz da endişe duyuyorum... Türkiye büyük meseleleri olan bir memleket. Bu meseleler bugün su üstüne çıkmış olmasına rağmen... Dünün ve evvelki günün meseleleri. Bunların bir an evvel halledilmesi için limite gelmiş bulunuyoruz. Peki kimler halledecekler bu meseleleri? Dünün ve evvelki günün adamları ile... Olur mu?

Akşam - Esin Talû

Öhhöööö

Altta kalanın...

Üçlü Koalisyon partilerinin imzaladıkları protokolden bir hikmet:
-Rejim, Atatürk Devrimleri üzeri-ne kurulmuştur.
Doğru!.. Üzerine kurduğuşu içindir ki sesi soluğu çıkmıyor devrimlerle ..

Koalisyon kıyılarında

(Samih Rifat gibi)

Yaşlı gittim genç geldim
Uyan artık ben geldim
Bana bir karış yer ver
Nisbi seçimden geldim

Kalkın artık ey yurdum
Dağlara ordu kurdum
Ağaları beyleri
Meclislere doldurdum

Kurtuldu koalisyon
Açıldı liberasyon
Ben ustamı unutmam
Enflasyon da enflasyon

Koalisyon pek zordur
Teşir bas, önü vardır
Sen ye iş, keyfine bak
Üç ay sürse de kârdır...

Çay ve dere

Bir beyanattan itibaren, 22 Şubatçı Aydemir hakkında Tedbirler Kanunu gereğince tahkikat açılmış.
Hüh, çayı geçip dereye boğulmak diye buna derler işte!...

Allahlık demokrasi

Sokaklardan, caddelerden geçemiyorsunuz. Gelinler, çocuklar, erkekler, sağlamlar, sakatlar...
— Allah rızası için... Üç gündür açım...
— Allah rızası için... İki gündür açım...
— Allah rızası için... İş arıyorum, açım...
— Bana bir ekmeğ alın... Allah rızası için...

Bizim demokrasi, ağaları, beyleri gözetmekten caddelere bakmağa fırsat bulamıyor ki...

Seyreyle oyunu...

Yeni Millî Eğitim Bakanı Hatiboğlu, tiyatroyu pek severmiş. Bölge tiyatroları açılmasından yanaymış.

Eh, buna sevindik doğrusu... Ama, öyle sanıyoruz ki, yeni Bakan'ın tiyatroya gitmeye, bölge tiyatrolarıyla uğraşmaya pek vakti olmayacak. Çünkü Millî Eğitim de şimdiye kadar çok güzel oyunlar oynandı. Bundan sonra daha güzellerinin oynanacağına senet verebiliriz.

Hırsız - polis

Esenboğa'da, Saraçlar çiftliğindeki tuğla ocaklarında çalışan 200 işçi üç aydır ücretlerini alamıyorlar. Patron bey, işçilerin paralarıyla Ankaranın lüks bir otelinde yaşıyor. 30 işçi Ankaraya gelip patron beyi otelde sıkıştırınca, beyefendi soluğu karakolda almış.

Ne düzendir anlayamadık? Biri para çalar, polisten kaçar; biri para çalar, polise sığınır...

Bu işlerin düzelenmesi için, galiba, «hırsızlık»ın yeni bir tanımını yapmak zorunda kalacağız!...

Hüseyin Korkmazgil

Bakanlar ve iş adamları

YÖN'de Halim Köylü'nün anlatıklarına bakılırsa 28 yıllık müfettişlik oyunu da kolay değil hani. Eğrisi, doğrusu epeyce olay geçmiş başından. Tek parti devri, demokratik savaş devri, soyut demokrasi devri ve en sonunda koalisyon denemeleri...

Geçmiş yılların tozlu raflarından anılarımı indireyim dedim. Toz duman arasında sıra, sıra bakanlar. Güler yüzlü bakanlar, asık suratlı bakanlar, sarhoş bakanlar, derviş bakanlar, aktif bakanlar, pasif bakanlar... Ne ise bunlar bir yana, gelelim önemli anılara:

Tüccar eli sıkmayan Bakan

Yıl 1945. Soyut demokrasi deneme, lerine yeni başlanmış. Saraçoğlu kabinesine Ticaret Bakanı dayanmıyor. Pırıl pırıl çarktan çıkma adam, üç ayda kır pas içinde bir kenara atılıyor. İşte o hengâmede bir de müfettiş deneyelim demiş Koca Paşa. C.S.S. adlı bir genç getirdiler Bakanlığa. Maliyede Genel Müdürlük yapmış, enerjik, atak ve namuslu bir adam. Gelgelelim «Suples»i yok onun da. Taşralı bir müfettiş vardı o tarihte. Fransızca bilmezdi. Sonra Avrupaya bir yıl için staja gitti. Türkçesini de unutup döndü. Temiz yürekli, meri bir dosttu. Üşenmemiş lügata bakmış: «Yumuşaklık, kaypaklık» diye yazıyormuş lügat. «Neresi yumuşak olacak bir Bakanım» diye sordu bana. Yüzüne baktım bu dostun. «Her yanı aslanım, her yanı pamuk gibi olacak» diye cevaplayınca espirinin tadına varamayıp yalancıkta sırtı bu dost...

İşte bu C.S.S. de verem aşısı gibi ya tutar, ya tutmaz, bir deneyelim dediler. Ama Allah için namuslu bir bakanı. İki yıl dört ay «Payidar» oldu Bakanlıkta. Bir gün Özel Kalemde bekliyordum Patronu. Büyük tüccarlar doluyordular odaya. «İstanbul Manifaktürcüler Birliği temsilcileri» diye kendini tanıttı bir dazlak adam. Özel Kalem Müdürü hal hatır etti, ziyaret sebeplerini sordu. «Bakanı göreceğiz» dedi en yüksek sesli. «İşlerimiz var halledilecek». «Beyefendiye arzedeğim» dedi Müdür ve girdi içeriye. Az sonra çıktı dışarı. Ellerini uşaştırarak:

— Mesgullerim, ziyaret sebeplerini not edin... dediler.

— Şahsan görüşmemiz lazım. İthalat işleri. Parti işleri... diye gürlüledi daha kaşafotu. Tekrar içeri girdi adamcağız, yüzü döndü üzülerek:

— Dış Ticaret Dairesiyle görüşmemizi tavsiye ediyorlar... dedi ezile, büzüle.

En anzavurları öne atıldı:
— Dairesi halledemiyor, Bakanım şahsan emir vermesi lazım...

Tekrar girdi çıktı zavallı:

— Mesgullerim, kabul edemiyecükler... dedi bir kere daha. Hepsini birden Demir Perde Heyeti gibi ayaklandırdı ve zavallı Özel Kalem Müdürüne yiyecükmiş gibi bakarak:

— O halde biz Başbakanı gidiyoruz, kendisine söyleyin, şikâyet edeceğiz... deyip çıktılar dışarı. İki yıl dört ay muammer oldu bu Sayın Bakan. Pek olumlu işler yapmadı Bakanlığı sırasında. Ama bir laf etti ki gider ayak, yaldızlanıp duvarlara asılacak esaslı bir laf:

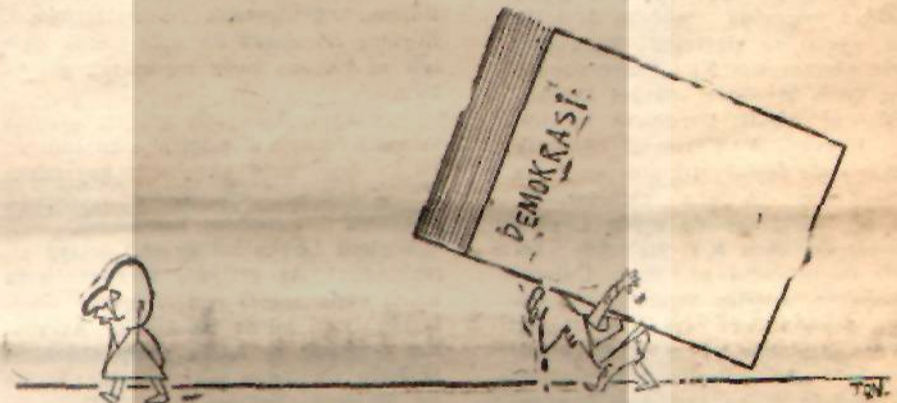
«İki buçuk yıl oturduğum şu Bakanlık sandalyasından bir tüccar eli

Hilmi Özgen

sıkmadan ayrılıyorum» dedi ve gitti.

Sürgünde bir bakan

Yıl 1947. Bu da eski Maliye Müfettişlerinden. Çelebi, gülleryüzü, ehli keyif bir Bakan. Adı M.N.G.... Atf İnan 6 Eylül de devalüasyon kararlarında tutmuş yükünü. Devletin namusunu temizlesin diye getirmişler bu çelebi adamı. Hem Bakanlığın namusu kurtulacak, hem de Sayın sefehinin işleri fazla eşelenmiyecek. Onun için hem çelebi, hem namuslu bir adam. Atf İnan'ın işleri en güvenilir müfettişlere özel talimatta tahkik ettiriliyor. Halim Köylü ise yine birinin kuyruğuna basmış o sıralarda. Etilye sütlüye karıştırılmadan oturtulu-

yor İstanbul'da. İşte o günlerde bu çelebi bakan şeref verdiler İstanbul'a. Tüccar Birliğinde toplantılar, Birlikte öğle yemekleri, akşamları kadeh tokuşturmalar, dert dinlemeler, evleme, devleme derken işler bitti. Üç gün, beş gün, on gün. Adamecağız bir türlü dönmüyor Ankaraya. Bir gün Bölge Müdürünün adasında tesadüfen öğrendim işin iç yüzünü. Ankarayı «canlı hayvan ihracatçıları» basmış o günlerde. Bakan kaçmış, gelmiş İstanbul'a. Onlar Ankaradan ayrılmadan Bakan dönememiş meğer... Adamecağız her gün Bölge Ticaret Müdürlüğüne geliyor. Müdürün odasından Ankaraya telefon açılıp ihracatçıların temastarı hakkında bilgi alıyor. Üç gün sonra Ankaraya dönüşü için bildiriliyor ve üç gün sonra yine aynı telefon. Telefonun öbür ucundaki ses:

— Gitmediler efendim, Başbakanı tekrar görmüşler. sizi bekliyorlar, görmeden dönmeyeceklermiş...

— O halde Bakanım işleri daha uzayacakmış dersiniz... deyip kapatıyor telefonu. Haydi yine Boğaz gezintisi, Beykoz Kundura Fabrikasını ziyaret, Emirgânda çay sefası, Nedim'den, Fuzul'den edebiyat matineleleri... Üç gün sonra yine Ankaraya telefon. Bu sefer kaşları çatılıyor Sayın Bakanım:

— Ne, buraya mı geliyorlarmış, akşamki ekspresle mi? O halde ben şimdi İzmir'e hareket ediyorum. Başbakanı arzederim. Önemli işler çıkarsa beni

İzmirde bulursunuz...

Ha babam, otele adam salındı. Sayın Bakanın valizleri getirildi. İzmir'e direk vapurun günü de değilmiş. Bandırma postasında bir yer ayırtıldı. Yallah İzmir'e Sayın Bakan. Hikâyenin ötesi önemli değil. Ama bu kaçak Bakan da o kritik devirde «saklanbaç» oynuyarak altı ay Bakanlıkta payidar olup ayrıldı.

Baltası kesmeyen Bakan

Üçüncüsü Demokrasi devrinin hikâyesi. Bakanımız bu sefer Ticaret değil Ziraat... Şair, edip, derviş, hossobbet ve hovarda. Fakat hepsinin üstünde «Ağa» bir zat. O da vaktiyle müfettişlik yapmış, o günlerde müfettiş düşmanı. Ama yüreği temiz. Hiç olmazsa yapıtlarının yanlış olduğunu biliyor. Bir gün etrafındakilere «Eski Maliye Müfettişi kişiliğim gelip otursa şu masaya, ipe çeker şimdiki şahsiyetimi...» diye dövüvermiş içini.

Bu Bakan da bakmış ki bir ceviz kütüğü söylentisi dolaştır ortalıkta. Sıra-tejlik madde. İhraç Bakanlığın müsaadesine bağlı. Bir sürü asalaklar yapılmışlar ceviz kütüklerine. Sel suyundan herkes bir kütük kapmaya çalışıyor o günlerde. Bakan kaçmış dalgayı. Bir gün Ziraat Donatıma çıktı. Topladı ilgilileri:

— Bırakmıyacağım milletlin kütüklerini bu açık göz adamlara. Donatım ihraç etsin şu kütükleri. Biraz para kazanır, durumunuzu düzeltirsiniz...

diye verdi emrini, çekti gitti. Gel gelelim bizler anlamayız kütük işinde. Bereket eski bir arkadaş bilirmiş bu işleri. Düşü önlümüze. Aman efendim sen milletlin kütüklere el koyan? Her gün beş on tüccar, beş on kodaman milletvekili ile Donatım Kurumunda. Ne teklifler, ne teklifler! En sonunda birisi yaptı en karlı teklifi:

— Siz ihraç lisansını alın, mah ben toplayıp ihraç edeyim. İşin sonunda size helâlimden 5 milyon lira kâr hissesi bırakayım... demez mi? Düşündük, taşındık. Aklımız yatı. Doğru Bakana. Bir de ne görelim. Özel Kalem odası kütüğü dolu. Kara galvarlı tercümanlarla gelmiş Musevi vatandaşlar, Kilisli ortaklarıyla fiskoslaşan Rum vatandaşlar. Bakanım yanından bir heyet çıkıp, bir heyet giriyor. Bizlere ancak akşam sıra gelebildi. Sayın Bakan hütün umut ve cesaretini yitirip yitilmiş masasına:

— Ne yaparsanız yapın Allah aşkına, kurtarın beni şu kütükçülerden... deyip atı başından bu işi...

Bu hikâyeler anlatılmakla tükenmez. Halim Köylü'nün geçen sayılarda çıkan «Dış Ticaret Dolabı» yazısından etkilenerek biz de eşeledik anılarımızı. Sorun geldikçe şahitli, şahutlu mahalleriyle anlatacağız bu anıları. Ama herkarın ki mideleri bulanacak sayın okuyucularımız...

AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE DEVLET...

Bizdeki özel teşebbüsçüler kalkınmanın tek çaresini kendi tuttukları yolda göredursunlar, Batı dünyasının en değerli bilgileri, az gelişmiş ülkelerin gelişebilmesi için tek çıkar tutumun devletçilik olduğunu söylüyorlar. Aslında Atlantik-Ötesi liberal düşünce tarzını Batı Almanya'da yaymak için kurulan Hür Berlin Üniversitesinde tertiplenen konferanslarda bile, bu fikir sık sık ileri sürülüyor. Araştırma yapmak üzere Almanya'da bulunan Siyasal Bilgiler Fakültesi doçentlerinden Dr. NERMIN ABADAN tarafından YÖN için hazırlanan aşağıdaki yazı, çok önemli bir özel eğitim programının Türkiye ile ilgili sayılabilecek bir konusunu ele almakta ve Batıdakilerden farklı yollarla kalkınmak zorunda olan memleketlerde devletin rolü üzerinde durulmaktadır.

Konferanslar serisi şeklinde düzenlenmiş bulunan özel programa yalnız Alman bilim adamları değil, Avrupa ve Amerikan kalburüstü siyasi bilimcileri de katıldılar. Birleşik Amerikan Chicago Üniversitesinden Sigmund Neumann «Demokrasinin ana kataloğu: Değişen toplum ortasında modern devletin özü, yapısı ve stratejisi» konusunu, Batı Almanyanın Kiel Üniversitesinden Boris Meissner «Sovyet Demokrasisi» ni A.B.D. Dartmouth kolejinden Henry W. Ehrmann «Birleşik Amerikada demokratik müesseselerin geçirdikleri değişim safhaları» ni, bu yıl Türkiye'ye de gelen Londra Üniversitesinden R.T. Mckenzie «İngiliz Demokrasisi» ni, Paris Üniversitesinden Maurice Duverger «Fransada demokrasinin evrimi» ni, Berlin Üniversitesinden Prof. Richard Löwenthal «Az gelişmiş memleketlerde devlete düşen vazifeler» konusunu, Bonn Üniversitesinden Prof. Hans Huber «Yükümlüğün ortasında İsviçre demokrasisi» ni, Bonn Üniversitesinden Karl Dietrich Bracher «Almanya'da İkinci demokrasinin bünyesi ve problemleri» ni ele aldılar. Son derece önemli ve ilginç yorumlar, düşünceler ihtiva eden bu zengin fikir sıfatıyla bütününü aksettirme zülfüü karşısında, Türk okuyucularını en çok ilgilendireceğini sandığım Löwenthal'ın «Az gelişmiş ülkelerde devlet kudretinin rolü» konusundaki konferansı seçmeği uygun görüldü.

Prof. Löwenthal az gelişmiş memleketlerin durumunu inceleyen, bu milletlerin yetersiz eğitim seviyesinde bulunmaları, teknik ve ilmi buluşlarla başa çıkamamaları veya sömürgeci politikanın istismarı yüzünden her türlü ilerici gelişime kavuşamamaları neviden beylik klişelerle yetinmemektedir. Löwenthal işi daha basit bir çerçeveden ele almak için, elverişsiz iklim ve coğrafi şartlara da başvurmamaktadır. Konferansı, bu geriliğin sebeplerini kültür tarihinde araştırmayı daha uygun bulmaktadır. Löwenthal, her şeyden önce, bugünkü az gelişmiş memleketlerden Çin, Hindistan, Meksika ve Peru gibi bir kısmının eskiden çok ileri ve Avrupa'dan daha üstün medeniyetler meydana getirmiş olduklarına işaret etti. Nasıl oldu da, o zamanların bu yüksek medeniyetleri Avrupa'daki emsalleri gibi gelişemediler?

Löwenthal bu sorunun cevabını Alman sosyologu Max Weber'in eserlerinde buluyor. Ekonomik gelişmeyi mümkün kılan şehirli orta sınıflar yalnız Avrupa'da varlık gösterdiler. Yine sadece Batıda, ilmin temel şartı olan kesin ve rasyonel düşünceyi mümkün kı-

Nermin Abadan

lan, mistik ve büyülerle çevrilmemiş olan dini görüşler yaygındı. Avrupada kabileye bağlı olmayan dinler, kabile ve kastyaların parçalanması ve millet fikrinin gelişmesini kolaylaştırdılar. Böylece Avrupada ilk defa hukuk devleti ve kanuna bağlı memurluk gelişebildi.

Nihayet, Avrupada gelişen çalışma ve mülk edinme dileklerini sınırlandırdı. Başka değerlerin ekonomik gayretlere tabii olarak sıralanışı modern uygarlığa bugünkü dinamizmini kazandırdı.

Böylece Löwenthal şu tezi ortaya atmaktadır: Az gelişmiş memleketlerin ortak vasfı, menfi şartlar içinde olmalarıdır, yani bütün bu ülkeler Avrupa'nın geçmişte ve halen sahip oldukları şeylerin çoğundan yoksundur. Bütün bu ülkelerde kalkınma ve ilerleme zmi, gelenek olarak içten değil, önce-

leri Avrupanın sömürgeciliği, daha sonraları da komünizmin etkisiyle dışardan gelmiştir.

Sömürge ülkelerine giren Avrupalı, oradaki ekonomiyi kökünden değiştirmiştir. O vakte kadar günlük ihtiyaçını karşılayacak ölçüde çalışan köylü nüfus, bu tarihten itibaren daha fazla çalışmaya başladı. Trampa sistemi yerine eya ve para ekonomisi geçti.

Bu değişimi pek çokları yadırgamağa başladı. Din ve gelenek içindeki gelenekler parçalandı. Herkesten önce kendi geleneklerini inkâr ve buna karşılık batı düşüncesine yer verme zorunluluğunu idrâk etmiş olan aydınlar, muazzam bir işbaşarıya, bir ihtiyaçları giderme arzusu ile çürünmektedirler. Avrupada uzun yüzyılların mahsulü olarak ortaya çıkan durumlar, az gelişmiş ülkelerden bir kuşakta başarılmak isteniyor. Fakat bu emele ulaşılmadı. Böylece, Löwenthal'ın deyimi ile, bu ülkelerde bir «kükedisi kompleks» meydana geldi. Çarlar zamanındaki

Ruslar tarafından da, Batı Avrupa'ya karşı beslenen bu ruh haleti şöyle özellebilir: Batı'nın yeni fikir ve düşüncelerinden nefret ediliyor, çünkü kendi bildikleri eski dünya bununla yıkılıyor, ama yine de o fikirlerin hasreti çekiliyor, çünkü onlara muhtaç kalınıyor.

Az gelişmiş memleketlerin nispeten cılız sayılan aydınlar tabakası kaçırılan fırsatları telâfi etme imkânına sahip değildir. Bu ülkelerde devlet Avrupa'da burjuvazinin yüklenmiş olduğu rolü oynamak zorundadır. Devlet, «kültürel ihtilâl» yolu ile, bütöl inançlara karşı öğretim, öğrenim ve çalışma disiplini lehine bitmez tükenmez bir mücadele açmalıdır. Devlet bizzat yapacağı yatırımlar ve yöneltici hamleler ile önce ekonomiyi yaratmalıdır.

Devlet, kendi teğebbüs kabiliyeti ile başlangıçta sun'î gözükebilecek bir gelişim ve kalkınma dinamizmi asılamalıdır. Böylece az gelişmiş memleketlerde politika yapmak, bir kâder değiştirme meselesi haline gelmektedir. Siyasal bir çareyan, batıda dinin yaptıklarını telâfi etmelidir. Endüstriler kurulacaksa, yollar, kanalizasyon, okullar inşa edilecekse, bütün bu işler devlete düşmektedir. Yatırımların plânlanması kaçınılmaz bir suret haline gelmektedir. Liberal piyasadan geniş ölçüde yatırımlar beklemeğe imkân yoktur.

Bütün bu mülâhazalar, en sonunda, istenilen bu ilerlemeyi sağlayacak en mükemmel devlet şekli hangisidir, sorusuna dayanmaktadır. Şekli bakımından eşit olan devlet sistemleri tatbikatta değişik sonuçlar verebilirler. Aristokrasî, Japonya'da olduğu gibi, modernleşmeye âmil olabilir veya bir memleketi Sudi Arabistan gibi felce uğratabilir. Parlamenter hükümet şekli, gerçek bir demokratik deneme veya kamuflü edilmiş bir oligarşi haline gelebilir.

Löwenthal'e göre, az gelişmiş ülkeler daimî bir celismezlik içinde bulunmaktadırlar. Kalkınmayı sürükleyen diren her hamle hürriyet bahasına yapılmaktadır, her hürriyet hamlesi kalkınmayı yavaşlatmaktadır.

Löwenthal bu karşılaştırma ve kıyaslamalardan sonra az gelişmiş ülkelerin kalkınma reçetesini bir telif demesinde aramakta ve Atatürk'ün başardığı devletçilik tecrübesini örnek olarak göstermektedir. Ona göre, az gelişmiş ülkelerde devletçilik bir yaşama ve gelişme zarureti olarak kendini duyurmaktadır, fakat işletmecilik bakımından özel teşebbüsün edinilmiş tecrübelerinden devletçilikte faydalanmak da şarttır.

VEFİK PİRİNÇ CIOĞLUNUN AÇIKLAMASI

C.H.P. Diyarbakır Milletvekili Vefik Pirinçcioğludan aşağıdaki mektubu aldık, cevap hakkımız mahfuz kalmak üzere yavinliyoruz:

YÖN dergisi

Yazı İşleri Müdürlüğüne

ANKARA

23 Mayıs 1962 tarihli ve 28 sayılı derginizin sekizinci ve dokuzuncu sayfalarını işgal eden ve sekizinci sayfanın ortasında (Diyarbakırda mütegalibe) başlığı ile intişar eden, yani, haksız, mesnetsiz ve yanlış bir ihbarın neticesi olduğu için muhterem derginizi de yanlışlığa sevk etmiş bulunmaktadır. Aşağıdaki açıklamayı negrederek, bu hatayı düzelttiğinizden ve bundan memnuniyet duyduğumuzdan emin bulunuyoruz.

1 — Karaveri denilen yer bir köy değildir. Molla Ali köyüne bağlı bir mezradır. Bu mezra tapu ile alle mülkümüzdür. Bu arazinin içinde hazine arazisi yoktur. Nitekim, bu mezra-mıza fuzûlen müdahale edildiği zaman avukatımız resmi makamlara başvurmuş ve oradan da şu neticeyi almıştır: Birer suretli ilişik olarak sunulan 5917 sayılı kanuna göre verilmiş 4/5/1962 tarih ve 961/4 sayılı, 5/5/1962 tarih ve 961/7 sayılı karar: Dâvacılar, yani bizler, bu tecavüz edilen yerlerin kendi ta-

paraları içinde bulunduğunu iddia etmişler ve buna mukabil bu araziye tecavüz edenler de buranın Hazineye ait olduğu iddiasında bulunmuşlardır. Mahalline gönderilen memurların yapmış oldukları tapunun arazi üzerinde tatbiki şekildeki tabkikatta ihbar konusu arazinin tapu içinde olduğu tesbit edilmiştir.

Bu sebeple evrak Vilâyet Toprak Tevzi Komisyonuna gönderilmiş ve bu komisyondan karar gelinceye kadar mezraa Molla Ali köyünün Muhtarına, yani Karaveri arazisinin tâbi bulunduğu köy muhtarına yedilemin sifatiyle tevdi edilmiştir. Şunu da arz etmek isteriz ki alınmış menî müdahale kararına rağmen müteavizler halen işgal ettiler mahalden çıkarılmayı değillerdir.

2 — Bir nokta üzerinde daha muhterem derginizin dikkat nazarını çekmek isteriz. Bu neviden bir müdahale Yenice köyünde de olmuş ve bizler, ihtilâfi olduğu arazinin sahibi olduğumuzu mahkeme huzurunda ispat ederek bir suretli ilişik olarak sunulan 962/34 sayı ve 17/1/1962 tarihli ilâmi almış bulunuyoruz.

3 — Haksız iktisaplara biz de sizin kadar muhalifiz. Fakat meşru ve tapulu arazinin önüne gelen tarafından işgal edilmesinin âmme intizamını ihlâl edeceğine kabul buyurmanız lâzımdır. Toprak reformuna ait tasarı hazırlanmıştır. Topraksız köylünün toprak ihtiyacını karşılamayı istihdaf eden böyle bir reforma yürekten taraftar olduğumuzu bilhassa bilmenizi rica ederim.

Esasen malik olduğumuz arazinin, hirsemiz itibarıyla, kanunun kabul ettiği haddin altında bulunduğu da işaret etmek isterim. Manzara ortada. Henüz toprak kanunu çıkmamıştır. Kanun kabul edilince elbetteki bunun tesiplerine herkes boyun eğecektir. Ama, daha evvel, hodbehot, herkes arazi, ev, apartman işgaline kalkarsa öyle tahmin ederiz ki size bu ihbarı yapanlar da bundan memnun olmazlar.

4 — Bahis konusu yazıda benim her iktidara sirtımı dayadığım yazılmıştır. Bunun böyle olmadığını ihbarı yapanlar kadar YÖN dergisinin sorumluları da bilirler. Yalnız bu isnadın bile bütün iddialardaki samimiyetsizliği ortaya koyacağı, YÖN idarecilerinin bundan dolayı şüphelenerek neşriyat yapmadan meseleyi derinleştirip beni ve ailemi üzecek bu durumu ihdas etmeyeceklerini onların hakşinaslıklarından beklerdim.

5 — Yine YÖN'deki yazı okunduğu zaman, sarif hakların gün ışığına çıkması üzerine bu muameleleri çürütmek için bir çok sun'î isnatlara bağ vurulduğu, memurların korkutulduğu, yazıldığı. Bunun böyle olmadığını vesikalar ve tapular ispat etmeye kâfidir. Öyle zannediyorum ki ilişik resmi vesikalari YÖN dergisinin sahipleri görünce İdarî Makamlardan ve Mahkemelerden başka türlü düşünemeyecekler ve mahkeme ilâmlarıyla İdarî kararlara gölge düşürmek maksadından başka bir gayesi olmayan bu çocukça iddiaları ileri sürmelerin yüzüne kapılarını kapayacaklardır. Bu vesile ile saygılarımı sunarım.

Vefik Pirinçcioğlu

BATI BİRLİĞİ

Batılı müttefikler arasında ki anlaşmazlıkların Başkan Kennedy'yi büsbütün hırçınlaştırdığı gözden kaçmamaktadır.

Uyuşamayanlar

Amerikan Dışişleri Bakanı Dean Rusk'ın bazı Batı Avrupa başkentlerine yaptığı ziyaretin sonucu Batının siyasi Birliği için hiç de umut verici olmamıştır. Yalnız Amerika ile Portekiz'i ilgilendiren Azor adalarındaki üsler meselesindeki anlaşmazlık söz konusu olsaydı, Rusk'ın, bu çetin ziyareti «kazasız belâsız» atlattığı söylenebilirdi. Fakat İngiltere'nin Ortak Pazara alınması ve nükleer silâhlar konusunda Birleşik Amerika ile Fransa arasındaki derin görüş ayrılıkları birbirine biraz olsun yaklaşmamıştır. Hem de Amerika'nın taviz vermek için yaptığı zemin yoklamalarına rağmen. Gerçekten de, Dean Rusk, bu son gezisinde, Fransa'nın kendisi için meydana getirmek niyetinde olduğu nükleer vurucu kuvvettin vazgeçmeyeceğini anıltarak, böyle bir kuvvet meydana getirildiği takdirde bunun Nato'nun nükleer kuvveti ile bağlantısının ne olabileceğini, iki kuvvet arasında «âhenkli bir bağlantının» nasıl kurulabileceğini araştırmak istemiştir. Fakat Fransız Dışişleri Bakanı Gouve de Murville, Fransız nükleer vurucu kuvvetinin kurulmasına daha zaman olduğunu ileri sürerek bu konunun ele alınması geciktirmiştir.

Aynı günlerde Avam Kamarasında İşçi Partisi milletvekilleri ve başkanı tarafından çeşitli sorularla karşılanan Başbakan Macmillan ise, Fransanın nükleer silâhlar konusunda Anglo-Amerikan cephesi karşısındaki şüphelerini tamamiyle haklı çıkaracak cevaplar vermiş, parlamento hayatında belki de ilk defa olarak son derece güç bir duruma düşmüştür. Macmillan, Fransanın artık bir nükleer güce sahip devlet sayılabileceğini ve bu niteliğinden vazgeçmeyeceğini söylemiş, İngiltere'nin bağımsız nükleer gücüne sahip olduğunu, bunu muhafaza edeceğini de belirten Macmillan, bunun üzerine birbiri ardından gelen sorularla karşılaşmıştır. İşçi milletvekilleri, Amerikan Savunma Bakanının, bağımsız nükleer kuvvetlerin pahalı, kullanışsız ve tehlikeli olduğunu belirten demeciyile İngiltere'nin bağımsız bir nükleer güce sahip olduğu yolunda demecin nasıl bağdaştırılabileceğini sormuşlar fakat tatmin edici bir cevap alamamışlardır. İşçi Partisi lideri Gaitskell de, İngiltere'de, nükleer silâhların yayılma tehlikesiyle ilgileniyorsa nasıl ba-

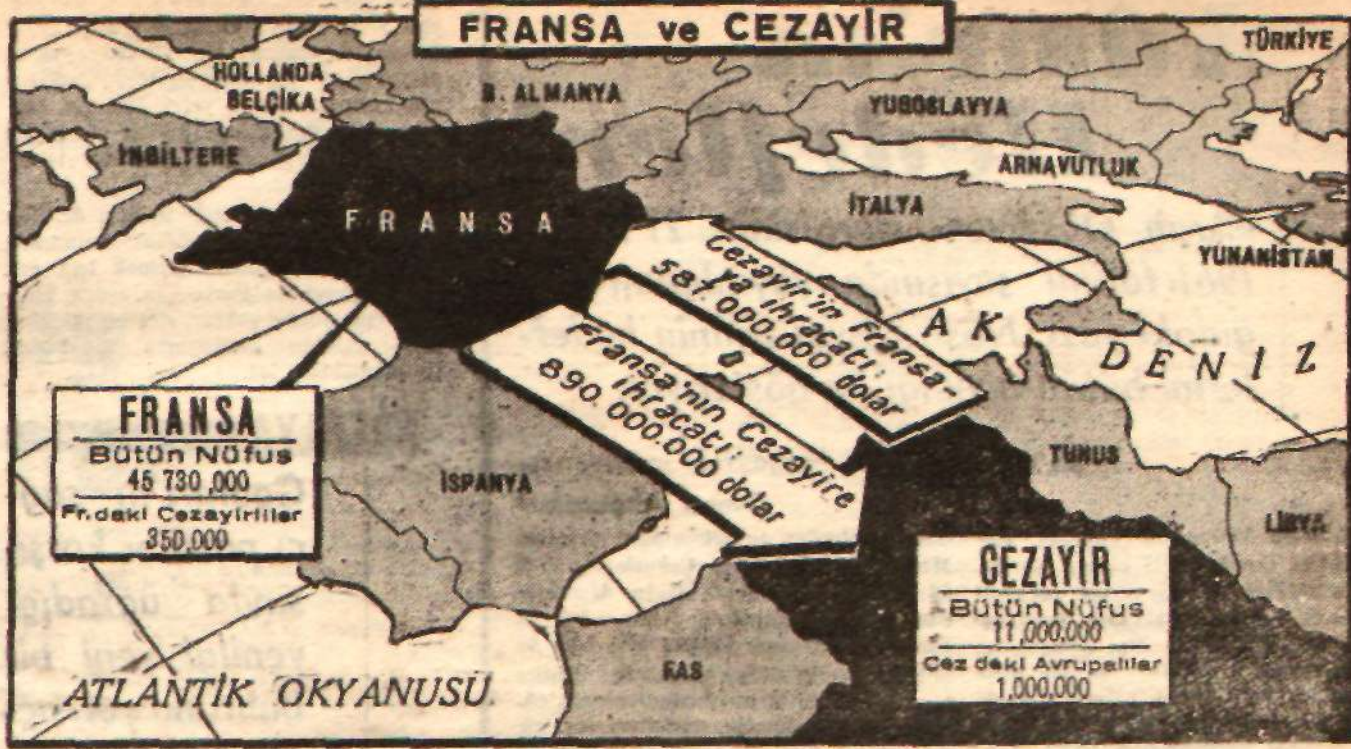
ğımsız nükleer silâha sahip olduğunu, bu hakkı kendine tanıdığı halde başkalarına (yani Fransaya) neden tanımadığını sormuştur. Macmillan'ın cevapsız bıraktığı bu sorular, Amerikan iş çevrelerinin organı olan «Wall Street Journal» de yayınlanan bir yazıyla, Fransa lehinde cevaplandırılmıştır. Gazete Savunma Bakanı McNamara tarafından Fransa konusunda ileri sürülen Amerikan nükleer siyasetini tenkit etmekte, Fransaya karşı daha anlayışlı olunmasını istemektedir.

Ya Ortak Pazar ya Milletler topluluğu

Müttefikler arasında nükleer konuda ortaya çıkan bu derin görüş ayrılığı, İngiltere'nin Ortak Pazara alınması konusunda da ortaya çıkmaktadır. Fransa, nükleer silâhlar konusundaki «pazarlık» için, İngiltere'nin Ortak Pazara alınıp alınmamasını bir silâh olarak kullanmak niyetindedir. Nitekim, Dean Rusk'ın ziyareti bitirip Washingtona dönmüşünden az sonra, tarım konularındaki müzakereleri idare eden Fransa Tarım Bakanı Pisanı, İngiltere'nin pazara girmesine yeni bir engel daha çıkararak açıkça şöyle demistir: «İngiltere Roma anlaşmalarına uyacaksa, İngiliz Milletler Topluluğundan ayrılmaksızın Ortak Pazara giremez.»

Müttefikler arasındaki bu âhenksizliğin, içerde cumhuriyetçilerle, Amerikan iktisadiyatının geçirdiği tehlikeli dalgalanmalarla, halkoyunda tepki uyandıran bazı skandallerle baskı derite olan Başkan Kennedy'yi büsbütün «hırcınlaştırdığı» gözden kaçmamaktadır. Nitekim Başkan Kennedy, geçen haftaki basın toplantısında Batılılar arasındaki bu âhenksizlikten şikâyet etmiş, Amerikanın Batı Avrupada yüklediği so-

FRANSA ve CEZAYİR

rumluluğu ilânihaye taşıyamıyacağını belirtmiş, batılıların Avrupa savunmasında paylarına düşeni yerine getirmekte ısrarları karşısında, Avrupadaki Amerikan birliklerinden bir kısmının geri alınacağını da ima etmiştir. Amerikan Savunma Bakanlığının, Kennedy'nin konuşmasından üç gün sonra, Avrupadaki Amerikan kuvvetlerine mensup muharip olmayan sınıflardan 7500 kişinin yıl sonuna varmadan geri alınacağını, bunu başka birliklerin geri alınmasının izleyebileceğini açıklamaması da bu bakımdan mânidar görünmektedir. Başbakan Adenauer'in bu haftanın başında Fransaya yaptığı ziyarette Macmillan-Kennedy cephesine karşı De Gaulle-Adenauer cephesinin takınacağı tavır, Batılılar arası âhengin ve Avrupa Siyasi Birliğinin geleceğine daha çok aydınlık getirecektir.

CEZAYİR

Millî Kurtuluş Cephesinin bir siyasî parti hüviyetine bürünmesi, mevcut görüş ayrılıklarını su yüzüne çıkarıyor

Seçimlere doğru

Bu satırlar yayımlandığı vakit, Cezayirdeki referandumun kesin sonuçları alınmış olacaktır. Bu sonucun, Cezayirin bağımsızlığı le-

hinde olacağından hiç kimsenin şüphesi bulunmamaktadır. Fakat Cezayirin bağımsızlığını kazanmasıyla mesele bitmiş olmamaktadır.

Bağımsızlığı devam ettirmek, pekiştirmek yeni Cezayiri yavaş yavaş kurmak, belki de bağımsızlığı elde etmekten daha güç olabilecektir. Zira, referandum kadar Cezayirin tek meselesi bağımsızlığı elde etmektir ve bu konuda bütün Cezayirliiler birleşmişlerdir. Fakat şimdi Cezayire verilecek şekil, Cezayirde millî müesseselerin kurulması, Cezayirin iç ve dış siyasetine bir yön verilmesi, yeni Cezayirin liderliği konuları vardır ki, bunlarda anlaşmazlıklar, görüş ayrılıkları çıkması, hattâ bir mücadele başlaması beklenebilir. Şüphesiz yok ki, yeni Cezayirde en büyük söz sahibi yine Cezayir Millî Kurtuluş Cephesi ve onun iki esas unsuru (yani Cezayir Geçici Hükümeti ile Cezayir Millî Kurtuluş Ordusu) olacaktır. Fakat liderlik ve Cezayire verilecek yön konularında bu esas unsurlarda parçalanmalar, ayrılmalar beklenebilir. Nitekim referandum arifesinde Devlet Bakanı Muhammet Hidir'in istifa ettiğini bildirmesi, bu istifanın hemen İstihbarat Bakanı Muhammet Yezit tarafından yalanlanması bunun belirtilerinden biridir. Bunun eski İstihbarat Bakanı Muhammed Masudî'nin Cezayirli liderleri birliğe çağırması da dikkati çeken bir başka olaydır.

Bu haftanın sonunda, Cezayir Kurtuluş Ordusundaki üç yüksek rütbeli subayın «canıyane faaliyetlerden dolayı» Cezayir Geçici Hükümetince ordudan tazedilmesi, buna karşılık Kurtuluş Ordusu sorumlularının, bu yetkinin hükümete değil, Cezayir Millî Kurtuluş Cephesinin parlamentosu niteliğinde olan Cezayir İhtilâli Millî Konseyine ait olduğunu ileri sürmeleri de, hüküm süren huzursuzluğun bir başka sebebidir. Cezayir Geçici Hükümetinin referandum arifesindeki toplantılarında hemen sonra Bin Bella'nın birdenbire Kahireye hareketi dikkati çeken bir başka olaydır.

Bin Bella'nın şimdiki Başbakan Bin Hedda ile hem rakip olduğu hem de belli başlı konularda ayrı düşünceler beslediği meçhul değildir. Hattâ, yukarıda ordudan tazededükleri belirtilen üç subayın Bin Bella'ya bağlı oldukları, bu tartı kararını Bin Bella Kahire'ye gidince verildiği görülmüşse liderlik kavgasının vahim şekiller almak üzere olduğu söylenmektedir. Referandumdan sonra yapılacak olan Kurucu Meclis seçimlerine katılmak üzere Cezayir Millî Kurtuluş cephesinin bir siyasî parti hüviyetine bürünmesi, hazırlanacak program konusunda, bu görüş ayrılıklarının keskinleşerek ortaya çıkacağı da muhtemeldir.

Cezayir Geçici Yürütme Organının da Cezayir Millî Kurtuluş Cephesini temsil eden Dr. Şevki Mustafa'nın Kurucu Meclis seçimlerinin 23 Temmuzdan itibaren yapılacağını belirtmesi, bağımsız Cezayirdeki siyasi faaliyeti ve kaynakları sayın yüzüne çıkarmaya başlamıştır.

A.B.D. Dışişleri Bakanı Dean Rusk son gezisinde Adenauer ile iyi haberlerle dönmedi

Nâsır'ın Hedefleri

«Arab Observer» dergisinin 21 Mayıs 1961 tarihli sayısında yayınlanan aşağıdaki yazı, Nâsır sosyalizminin hedeflerini bütün açıklığı ile gösteriyor:

Biz ilme, öğrenime ve gayrete inanıyoruz»

Cemal Abdülnâsır

«Milletin kalkınması yolunda. Birleşik Arap Cumhuriyeti sadece öğrenimi, verimliliği ve sosyalizme sadakati gözünde bulundurmaktadır. Dereberlik, irtica, istismar ve dini cemaatçılık Mısırın dışına atılmıştır ve bir daha li Araplara iade etmek amacıyla kesin Mısırı giremeyecektir. Filistin, Filistin bir harekete geçilebilmesi için, daha önce, Arap halkının kendi içinde yuvalanmış olan gerici kuvvetleri tamamen tasfiye etmesi gerekmektedir. Bu gerici kuvvetler 1948 Filistin savaşında ve 1961 de Suriyede yaptıkları gibi, Heride bir defa daha ihanette bulunmayı deneyeceklerdir.»

Bu sözleri Başkan Nâsır, «Kulşeh» adlı Lübnan dergisini çıkaranlara söylemiştir.

Mısırın her tarafından seçilerek toplantıya çağrılan 1750 delegenin katıldığı «Halk Kuvvetleri Kongresi»nde okuduğu «Millî Berat»ın hazırlanmasında kendisine komitelerin yardım edip etmediğini soran gazetecilere Nâsır şu cevabı vermiştir:

«Meselelerin komitelere havale edilmesini gerçekten uygun bulmuyorum. Komitelerin toplantı konuyu inceleme ve bir teklif hazırlama işi değildir. Ben bu yoldan ziyade, bir komitenin önüne belirli bir teklif götürülmesini ve kendisinden bunu inceleyen tartışmasını ve üzerinde gerekli değişiklikleri yapmasını istemeyi daha etkili buluyorum. Millî Berat, anayasa-dan farklıdır. Onunla, milletin hareketi hattı «şu» tavin edilmektedir.»

Sözlerine devam eden Nâsır, «Bütün «şöncü» radvo yayınlarını, yabancı gazetelerde sosyalizm aleyhindeki makaleleri takibi kendime vazife sayıyorum. Şurası muhakkak ki, bu makaleler ve «şöncü» yayınları halk arasında sosyalizm üzerinde tartışmalarına sebep olmakta, böylece halkın feodal düzenin kusurlarını görmesini, irtica ve işsizliğin kötülüklerine inanmasını kolaylaştırmaktadır. Bunun neticesi olarak halk her gün biraz daha sosyalizme ısınmaktadır demektir.»

Nâsır, Amerikanın Mısırı yapmakta olduğu yardım alvehinde bazı çevrelere «öfütülen kampanya hakkında da günleri söylemiştir:

«Biz, Amerikadan başka, diğer bazı

memleketlerden de ödünç para alıyoruz. Meselâ iki hafta önce Çekoslovakya'dan 60 milyon dolar aldık. Doğu Almanya'dan, Batı Almanya'dan, Japonya'dan da yardım görüyoruz. Fransa bize 60 milyon sterlin ödünç vermiştir. Bütün bu yardımlar, Mısır iktisadiyatının gücüne karşı beslenen milletlerarası güven esasına göre yapılmaktadır. Yardımların temelinde herhangi bir siyasi pazarlık mevcut değildir. Üstelik, biz, bu yardımları bütçe açığımızı kapamak için almıyoruz. Bu yardımları, yıllık milli gelirimizde yüzde 8 artış kaydetmeyi hedef tutan ve dış mali kolaylıkları gerektiren büyük kalkınma planlarımızı gerçekleştirmek için kabul ediyoruz. Siyasetle ekonomiyi birbirine karıştırmamak için, projelerimizin finansmanında sadece bir tarafa bel bağlamadık. Her taraftan yardım aldık. Bir başka deyimle, Amerika ile olan münasebetlerimizle, bize yardımda bulunan diğer ülkelerle olan münasebetlerimiz arasında hiç bir fark yoktur.»

Siyasi partiler

«Bağımsızlığa yeni kavuşmuş memleketlerde ideoloji partileri lüzumlu mudur? Değişik ideolojileri olan partiler arasındaki mücadelelerin faydasına inanıyor musunuz?» sorularına Nâsırın cevabı şöyle olmuştur:

«Birleşik Arap Cumhuriyeti, sosyal bir gelişim safhası geçirmektedir. Biz memlekette derebeylik düzenini tasfiyeye uğraşırken, derebeyliğini savunan ve sermaye diktatörlüğünü geri getirmeye çalışan bir partinin faaliyetine müsaade etmek mantıksızdır olur. Biz bugün halkın yüzde 95'ine sosyal adalet götürme işine öncelik tanıyoruz. Halbuki daha önce bu halk sosyal adaletten yoksundu. Milleti teşkil eden bütün grupları Millî Birlik içinde toplayan fikirlerin başımızın üstünde yeri var.»

Arap dünyasının kalkınmasından da bahseden Başkan Nâsır, «Bu bölgenin bütün serveti, bugün halkın yüzde 5 ve ya 7 sinin elinde bulunuyor. Millî gelirin adil bir şekilde dağıtılması lazımdır» demmiştir.

İspanyasındaki ağızları kullanmaktadır. General Franco, o zaman yaptığı gibi şimdi de ortaya bir «komünizm» ve bir «mason» tehlikesi atmıştır. Franco'ya göre bu iki tehlikeye karşı açılan savaş İspanya'da kazanılmıştır, fakat bunlar şimdi İspanya'nın dışında teşkilâtlanarak İspanyanın güvenliğini tehdit etmektedir. Franco, bu konuşmasını dünyadan haberi olmamasının, geriliğin, cehaletin ve demagoginin bütün unsurlarını bir araya getiren şaheser bir cümle ile sona erdirmiştir: «Basın hürriyeti artık tarihe karışmıştır. Hür bir basın, sadece küçük bir ekseriyet olan milyonlere mahsustur.»

Franco'nun, bu «görüşleriyle» Batı Avrupada ne kadar «fosilleşmiş» bir zihniyeti temsil ettiğini ortaya en iyi koyan olay, İspanyol diktatörünün konuşmasından iki gün sonra Hollanda mebusan meclisinin aldığı kararı. Sosyalist milletvekilleri tarafından sunulan ve 41 e karşı 38 oyla kabul edilen önergede, adı zikredilmemekle birlikte İspanyaya ve onun zihniyetini taşıyanlara karşı ortak pazarın kapılarını kapamak için ilk adım atılıyordu. Önergede Ortak Pazar'a alınması için başvuracak adaylarda aran-

ması gereken mihlakler sayılmaktaydı. Buna göre, Hollanda her hangi bir adayın Ortak Pazara alınması için şu nitelikleri arayacaktı: Demokratik yoldan seçilmiş bir parlamento, insan haklarının korunması için yeter teminat, sendika kurmak hakkı, dürüst bir siyasi muhalefete var olmak hakkının tanınması.

Ortak Pazarın öbür üyeleri de Hollanda mebusan meclisinin tutumunu benimserlerse, pazara girmek için can atan İspanya ile Portekiz'in eşikte kalacaklarına şüphe yoktur, zira bu iki ülke, ileri sürülen niteliklerin hiç birini, taşımamaktadırlar.

BREZİLYA

Goulart'ın sağcı partiler karşısında uğradığı yenilgi, yeni bir buhrana yol açmış bulunuyor

Parlamento Goulart'a karşı

Geçen ayın sonunda kongreye istifasını sunan Başbakan Tancredo Neves'in yerine Cumhurbaşkanı Goulart tarafından tayin edilen Santiago Dantas'ın parlamentoda güvenoyu alamaması Brezilyada yeni bir buhrana yol açmıştır. Hiç şüphe yok ki, Dantas'ın şahsında hedef tutulan, Brezilya İşçi Partisi ve onun başkanı olan Goulart'dır. Goulart'ın büyük bir yenilgiye uğradığı şüphe götürmemektedir. Hem öyle bir yenilgi ki, bu yenilgiye sebep olan sağcı partilerin liderleri bile şimdi sonucun ne olacağı hususunda endişeye düşmüşlerdir.

Dantas'ın başbakanlığının parlamento tarafından reddedilmesinden sonra ne olabilir? Goulart'ın yeni başbakan adayına seçimini Ayın Meclisinde bırakması mümkündür. Fakat kendisi, görevini sonuna kadar yapacağını söylemiştir ki, bu da, Goulart'ın yeni adayı da kendisinin seçeceğini gösterir. Bu takdirde Goulart, parlamenter kurallara göre bu sefer, Dantas'ın yenilmesine yol açan muhafazakârlar arasından bir aday seçecektir. Fakat Dantas'a karşı

belirtilen güvensizliğin dolayı önceki İçişleri Partisinin, muhafazakârlarla bir koalisyonla katılmaları pek muhtemeldir. Bu durumda İşçi Partisinin muhalefete kalmağı tercih etmesi daha akla yakındır ki, bu da Brezilyadaki siyasi çekişmenin daha çok keskinleşmesine yol açacaktır.

İTALYA

Fanfani hükümeti, sosyalistler - le yaptığı koalisyonun ücretini ödemeye başladı: Elektrik sanayii devletleştiriliyor

Devletleştirilen elektrik sanayii

Hıristiyan Demokrat Partinin Başbakanı Amintore Fanfani, Nenni'ci sosyalistlerle yaptığı koalisyonun ilk ücretini, İtalyan elektrik sanayinin devletleştirilmesine girişimle ödemeğe başlamıştır. Devletleştirme tasarısı şimdiye kadarki merhaleleri kazasız belâsız atlattır. Pek tabiidir ki, 5.5 milyar doları bulan bu sanayinin devletleştirilmesi tasarısı, tamamiyle gürlütsüz pırdırsız geçmiştir. Hatta bu yolda en çok direnenler bizzat Fanfani'nin hıristiyan demokratları olmuştur. Bununla birlikte Fanfani, önce koalisyon partilerinin toplantısında, sonra altı saatlik müzakereler sonunda kabinede, nihayet İtalyan temsilciler meclisinde tasarıyı kabul ettirdi.

Bununla birlikte, bir yandan «sola» açılışın gereklerinden biri yerine getirilirken, öte yandan toplumsal huzursuzluklar şiddetini yitirmiş değildir. Fanfani, elektrik sanayinin devletleştirilmesi tasarısını kabul ettirmeğe çalışırken, İtalyada grevler birbirini kovalamaktaydı.

Basın teknisyenlerinin, çelik işçilerinin, Roma Üniversitesi profesörlerinin grevinin yanı sıra, bütün İtalyan yüksek memurlarının katıldığı grev, bu harekete bir de çeyni kattı.

İSPANYA

Franco, nihayet konuştu ve «yüz yıl uyuyan adam» hikâyesinin kahramanını andırdığını ortaya koydu

Dar kapı

İspanyada grevler, tevkifler, gösteriler birbirini kovalarken susan General Franco, nihayet geçenlerde konuştu. General Franco'nun konuşması kendisinin «yüzyıl uyuyan adam» hikâyesinin kahramanı andırdığını açıkça ortaya koydu. Zira Franco, 1962 yılının ortasında hâlâ iç savaş

YAZ ÇEKİLİŞİNDE

LİRA TUTARINDA
PARA İKRAMİYELERİ

TÜRK TİCARET BANKASI

HESAPLARINDA EN AZ 200 LİRASI BULUNANLAR
VADELİ HER 50 LİRAYA VADESİZ HER 100 LİRAYA BİR KURU NUMARASI ALIRLAR

NASIL ÇILDIRILIR?

Hitler - Hindenburg Pazarlığı

Von Papan'ın ilk hareketi, Schleicher'in Hitler'e verdiği sözü yerine getirmektir. 4 Haziran'da Reichstag'ın feshi için karar aldı ve yeni seçimlerin tarihi olarak 31 Temmuz'u tespit etti. Güvensizlik gösteren nazilerin ısrarı üzerine de 15 Haziran'da, S. A. larla ilgili yasayı kaldırdı. Bu kararın arkasından Almanya'nın o zamana kadar raslamadığı şiddette bir şiddet ve cinayet dalgası ortaya çıktı. Hükümet kotaları sokakları istila ettiler, her yerde, özellikle komünistlerle kavga çarpmaya başladılar. Yalnız 1-20 Haziran arasında Prusya'da 20 - 40 kılarda 461 çarpışma oldu, 82 kişi öldü, 400 kişi ağır surette yaralandı. Temmuz ayında ölen 86 kişi arasında 38 nazi, 30 komünist bulunuyordu. 10 Temmuz pazar günü 18 kişi öldürüldü. Ertesi pazar, naziler Hamburg'un işçi mahallesi Altona'da polislerin himayesinde dolaştıkları vakit de 19 kişi öldürüldü, 285 kişi yaralandı. «Baronlar kabinesi» nin ölmek zorunda olduğu içsavag alanında gittikçe şiddetleniyordu. Papan bu durum karşısında iki karar aldı. Önce, 31 Temmuz seçimlerinden önceki onbeş gün içinde bütün siyasî toplantıları yasakladı. İkinci olarak da, yalnız nazileri yatıştırarak değil, fakat demokratik cumhuriyetin her türlü mevcut desteklerinden birini yokedecek bir karar aldı: 20 Temmuz'da Prusya hükümetini feshetti ve kendi kendisini Reich'in Prusya komiseri tayin etti. Papan bahane olarak Altona karşıtlıklarını, Prusya hükümetinin kanun ve nizamı sağlamadaki acizini gösterdi. Hattâ Schleicher'in alelacele tedarik ettiği uydurma «edil» lerle Prusya makamlarını komünistlerle işbirliği yapmakla suçlandı. Prusya'nın sosyalist bakanları, ancak kuvvet zoruyla yerlerinden ayrılacaklarını bildirdikleri vakit de von Papan bunların isteklerini canı gönülden yerine getirdi: Berlin'de sıkı yönetim ilân edildi ve Reichswehr'in Prusya komutanı General von Runstedt, bir teğmen ile on iki askeri gerekli tevkifleri yapmakla görevlendirildi. Von Papan'ın bu faaliyeti, Merkezi İktidarı ele getirmekte olan sağcılarını, hele Hitler'in dikkatinden kaçınmadı. Artık, demokratik sistemin yıkılması için girişilecek bir teşebbüste, solcu kuvvetlerin, hattâ merkez demokratlarının ciddi bir mukavemetinden endişelenmeğe yer yoktu. Böylece, Von Papan Prusya'ya meşru hükümetini iy başından uzaklaştırarak Weimar cumhuriyetinin tabanına bir çivi daha çaktı. Von Papan Prusya hükümetini yıkmak için ancak bir münakaşaya yettiğini övünerek söylüyordu.

Yeni seçimler

Hitler ile yakınları ise, yalnız cumhuriyeti değil, von Papan ile bakanlarını da yıkmaya kararlıydılar. 31 Temmuz seçimleri, Almanya'da beş ay içinde yapılan üçüncü genel seçimdi. Hitler'in

Hindenburg'a nazilerin Papan hükümetini destekleyeceğine dair verdiği söze rağmen, Goebbels İşleri Bakanına şiddetle çattı. Hitler de 9 Temmuz'da Schleicher'i bularak, hükümetin siyasetinden acı acı şikâyet etti.

31 Temmuz seçimleri, Nazi Partisi için büyük bir zafer oldu. 13.745.000 oy alan Nazi Partisi Reichstag'taki 230 üyeliği ele geçirecek parlamentonun en önemli partisi haline geçti. Bununla birlikte 608 kişilik mecliste çoğunluk olmaktan uzaktı. Sosyal demokratlar ise 10 üyeliklerini kaybettiler ve meclisteki mevcudları 133'e düştü. Komünist Parti 89 üyelik ile parlamentonun üçüncü partisi haline geçti. Merkez Katolik Partisi de üye sayısını 66'dan 73'e çıkardı. Fakat öbür burjuva partileri, hattâ seçimlerde Von Papan'ı destekleyen tek parti olan Hugenberg'i Alman Millî Partisi büyük bir yenilgiye uğradı. Katolikler hariç olmak üzere, bütün yüksek ve orta burjuvazinin naziler lehinde oy kullandığı açıkça anlaşılıyordu.

Hitler, kesin olmayan zaferine rağmen, bu başarıdan şımarık ve sabırsızlanmaya başladı. 4 Ağustos'ta Aniden Berlin'e gitti Von Papan'ı değil General von Schleicher'i görüşme arzularını bildirmek istiyordu. 5 Ağustos'ta Berlin yakınındaki Fugstendenberger kırsalında Hitler şarhlarını General von Schleicher'e bildirdi: Başbakanlık Hitler'e verilecekti; Prusya başbakanlığı, Almanya ve Prusya İçişleri Bakanlığı, Adalet, İktisat ve Havacılık bakanlıkları ve Goebbels için kurulacak yeni bir bakanlık, Halk Kültürü ve Propaganda bakanlığı nazi partisine verilecekti. Hitler, Schleicher'i avlamak için ona da Savunma Bakanlığını teklif etti. Hitler, bundan başkaca, Reichstag'tan belirli bir süre için memleketi kararnameleyle yönetmek için yetki isteyeceğini, bu yetki verilmezse Reichstag'ın söcağına incir dikeceğini bildirdi.

Hitler, bu programını Schleicher'e kabul ettirdiğine inanarak, son derece neçeli bir şekilde Güney Almanya'daki Obersalzberg dağlık bölgesindeki ikametgâhına çekildi. Muhalefet karşısında dalma şüphesi olan ve «politikacı» generale ise hiçbir vakit güvenmiyen Goebbels ise Hitler kadar rahat değildi.

Hükümetin sinirini bozmak,

Goebbels, Hitler'in Schleicher'le yaptığı görüşmeden bir sonuç çıkacağına pek güvenmiyordu; zaten bu politikacı Generale bel bağlamıyordu. Fakat emin olduğu birşey vardı: «Bir kere iktidara geçerse, bir daha hiç terketmeyeceğiz. Bakanlıklardan bizim ancak cesetlerimizi çıkarabilecekler.»

Herşey, Hitler'in sandığı gibi yolunda gitmiyordu. Strasser, Frick ve Funk, hiç de ce-

saret verici olmayan haberleri iletmek üzere Obersalzberger'e gelmişlerdi. Söyledikleri şuydu: Schleicher bir kere daha oyunbozanlık ediyordu; şimdi, Hitler başbakanlığa tayin edildiği takdirde Reichstag'ın rızasıyla memleketi yönetmesini istiyordu. Funk, Schleicher'in dostu olan büyük iş adamlarının bir Nazi hükümeti kurulması ihtimalini endişeyle karıştırdıklarını belirtmekteydi. Schacht'tan da bunu doğrulayan bir rapor almıştı. Nihayet, Wilhelmstrasse'de bir nazi hükümet darbesinden korkuyordu. Bu korku boşuna değildi. Ertesi gün, Goebbels Berlin'de S. A. ların hazır ol durumuna geçtiğini, Berlin çevresinde her zamankinden kuvvetli bir kordon meydana getirdiklerini, Wilhelmstrasse'nin büyük sınırlılık belirtileri gösterdiğini öğrenecek, sonra şunu ekleyecekti: «Fakat seferberliğimizin amacı da zaten budur: Hükümetin asabını bozmak.»

Hitler, Hindenburg'la görüşüyor

Hitler daha fazla bekliyemedi, ertesi günü otomobile Berlin'e hareket etti. Ortalıkta pek fazla dolaşmıyordu ama, çağrıldığı vakit gitmeğe de hazırdı. Fakat Hitler'i çağırma olmadıkları için cumhurbaşkanıyla görüşmek üzere kendisi teşebbüse geçti. Ama bundan önce Schleicher ve von Papan'la görüşmesi gerekiyordu. Bu görüşme 13 Ağustos'ta yapıldı. Görüşme çok tartışmalı geçti. Schleicher aradaki bir hafta içinde tutumunu değiştirmişti, Hitler'in elde edileceği en son mevkiin Başbakan yardımcılığı olduğunu ileri sürerek Von Papan'ı destekledi. Hitler öfkelenmişti. Ya başbakan olmalıydı ya da hiçbir şey. Von Papan, «kesin kararı» Hindenburg'a bırakacağını söyleyerek görüşmeye son verdi.

Hindenburg, Nazi şefini, çalışma odasında, ayakta, bastonuna dayanarak karşıladı, böylece bu her türlü samimiyet-

ten uzak görüşmeye gerçek özelliğini verdi. Hitler'i sabırla dinledi. Nazi şefi bir kere daha başbakanlığı ve olaganüstü yetkileri istiyordu. Bu görüşmenin tek tanıkları, cumhurbaşkanlığı özel kalem müdürü Otto von Meissner ile Goering idiler. Meissner, çok sonra, Nüremberg mahkemesinde bu görüşmeyi şöyle anlattı:

«Hindenburg, çoğunluğu sağlayamayan, müssamahasız, şiddet taraftarı ve disiplinsiz bir partiye şimdiki gergin durumda iktidarı vicdan huzuruyla veremeyeceğini söyledi. Hindenburg, bu arada, oldukça kızgınlıkla, son zamanlarda meydana gelen birçok olaylara temas etti: Nazi ile polisler arasındaki çatışmalar, Hitler taraftarlarının kendilerinden olmayanlara karşı giriştikleri şiddet hareketleri, yahudilere karşı işlenen suçlar ve diğer kanunsuz hareketler. Bütün bunlar, nazi partisinde birçok disiplinsiz ve disipline gele-meyecek kimseler bulunduğu hakkındaki düşüncesini pekiştirmişti... Uzun bir tartışmadan sonra Hindenburg Hitler'den öbür partilerle, özellikle sağ ve merkez partilerle işbirliğine hazır olduğunu bizzat açıklamasını, olaganüstü yetkiler istemekten vazgeçmesini istedi. Hindenburg'a göre, Hitler öbür partilerle işbirliği yapmak suretiyle elinden neler gelebileceğini ortaya koyabilirdi. Olumlu sonuçlar elde ederse, bir koalisyon hükümetinde bile olsa gittikçe artan, hattâ öbürlerini hükmü altına alan bir nüfuz sağlayabilirdi. Hindenburg, ayrıca, bir nasyonal sosyalist hükümetinin, kendisinden başka görüşte olanları ortadan kaldıracığı, bütün rakiplerini yavaş yavaş temizleyeceği yolundaki endişelerin önüne geçmesinin en iyi çaresinin de bu olduğunu belirtti. Hindenburg, Hitler'i ve nazi hareketi temsilcilerini bir koalisyon hükümeti içinde kabul etmeğe hazır olduğunu, bunun hangi ölçüler içinde olabileceğinin tartışabileceğini, fakat Hitler'e tek başına ik-

tidarı teslim edemeyeceğini bildirdi. Bununla birlikte Hitler, öbür parti başkanlarıyla bir koalisyon hükümeti kurmak için müzakerelere girmek durumuna geçmeği şiddetle reddetti.»

Hindenburg, Hitler'i azarlıyor

Görüldüğü gibi, görüşmeden hiçbir sonuç çıkmadı, fakat görüşmenin başından sonuna kadar ayakta duran yaşlı marşal, nazi başkanını ağır bir şekilde azarlamak fırsatını buldu. Görüşmenin hemen ardından cumhurbaşkanlığına yayımlanan resmî bildiriye Hindenburg şöyle diyordu:

«Cumhurbaşkanı, Herr Hitler'in, Reichstag seçimlerinden önce söz verdiği şekilde, Reich başkanının güvenini kazanmış bir millî hükümeti destekleyecek durumda olmamasından üzüntü duymaktadır. Sayın cumhurbaşkanına göre, Hitler sözünü tutmamıştır, geleceğe güveni yoktur. Sayın cumhurbaşkanı, Herr Hitler'i Nasyonal Sosyalist Partinin muhafazetindeki faaliyetini efendice bir şekilde idareye, Almanya'ya ve Alman halkına karşı sorumluluğunu unutmamağa davet eder.»

Hitler - Hindenburg görüşmesini, Hindenburg'un görüşüyle veren ve bu arada Hitler'in «devletin kontrolünü tam olarak eline almak istediğini» belirten bu bildiri o kadar acele yayımlandı ki, Goebbels'in propaganda teşkilatını gafil avladı ve yalnız halkoyunda değil, fakat naziler arasında bile Hitler'in tutumunu bakımdan şüpheler uyandırdı. Hitler, «mutlak iktidar» istemediğini, ancak başbakanlıkla birkaç bakanlığı istediğini bildirerek cevap verdiyse de, bu konuda genel olarak Hindenburg'un sözlerine inanılmıyordu.

Gelecek yazı
Von Papan
oyuna geliyor

ASIM BEZİRCİ
ÇOK KAPILI ODA
(deneme - eleştiri - araştırma)
136 sayfa 3 lira
ATAU KİTAPevi - İSTANBUL

YON - 045

refah yolu

TASARRUFLARINI
ZİRAAT BANKASINDA
TOPLAYANLARA AÇIKTIR

ZİRAAT BANKASI

UĞUR K.

Basın A - 2496/050

YAYINLAR

Bilinmiyen Türk Sineması

Sinema konusunda en yetkili kalemlerden biri olan NIJAT ÖZÖN'ün «Türk Sinema Tarihi» adlı kitabı yayınlandı. Sinema veya tarihle ilgilenenlerin dışında kalanlar için de dikkat çekici olan bu kitabı tanıtıyoruz

Lumière Kardeşler'in «cinématographe» adını verdikleri sinema aygıtını 1895 yılının son günlerinden başlayarak bütün dünyaya bir salgın halinde yayıldığı vakit, Türkiye'de bu aygıtı elde etmek için Lumière'lere ilk başvuran adamın, o vakit İstanbul'un en ünlü fotoğrafçıları Vafiadis olduğunu biliyor musunuz? Lumière Kardeşler dünyanın dört bucağına film «operatör»leri gönderirken bunların Türkiye'de de filmler çektiklerini, bunlardan birinin, sinemanın en önemli anlatım özelliklerinden biri olan «traveling» (kameranın hareketli bir araç üzerinde çalıştırılması), Haliç'te kiralanmış bir kayıkla gerçekleştirildiğini biliyor musunuz? Abdülhamit II. nin müthiş vehmi yüzünden, manivelâsı olan her aygıt şüpheli bir «cehennem makinası» sayıldığı için, sinemanın Türkiye'ye büyük güçlüklerle sokulduğunu biliyor musunuz? Abdülhamit'in sarayına sinemayı ilk defa sokanın Bertrand adında bir Fransız hokkabazı olduğunu biliyor musunuz? Türkiye'de ilk genel sinema gösterisinin Galatasaray Lisesi karşısındaki bir bahçede yapıldığını, Abdülhamit İstanbul'a elektriği sokmadığı için sinemanın petrol lâmbasıyla çalıştığını, ilk filmi seyredenlerin, üzerlerine gelen trenden korkarak sulondan kaçtıklarını biliyor musunuz? Abdülhamit'in Mabeyn Kâtiplerinden «Arap» İzzet Paşa'nın konağının sinema meraklı yüzünden yanıp kül olduğunu biliyor musunuz? Eski İstanbul'da açık ya da kapalı sinemalarda, kadınlar ile erkeklerin buldukları bölümleri ayırmak için salonun uzunlamasına tahtaperde ya da çadır bezleriyle ikiye ayrıldığını biliyor musunuz? Türkiye'de Türkler tarafından ilk filmin çevrilmesine, Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk Dünya Savaşı'na katılmasının sebebini biliyor musunuz? 1916'da çevrilmeye başlayan ilk uzun film, oyuncuların silâh altına alınışı yüzünden yarım kaldığını ancak savaşın sonuna tamamlanabildiğini biliyor musunuz? Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun «Nur Baba» adlı romanını filme alırken Bektaşilerin ayaklanıp stüdyoyu bastıklarını, oyuncuların dövüldüklerini, dekorları parçalandıklarını, filmin ancak polis koruması altında çevrilebildiğini biliyor

musunuz?.. Her halde elinize bir kâğıt kalem alıp da yukarıdaki sorulardan bildiklerinizle bilmediklerinizle işaretleyecek olursanız, çıkacak sonuç pek de hoşunuza gitmeyecektir. Oysa bütün bunlar, bu ayın başında yayımlanan «Türk Sineması Tarihi» (1) adlı kitabın ancak ilk bölümünden alınmış bilgilerden bir parçasıdır; okuyucu, Nijat Özön'ün «Sinema Sanatı» (1956), «Ansiklopedik Sinema Sözlüğü» (1959) sonra sinema üzerine yayımladığı bu üçüncü kitabında bu çeşitten daha birçok ilgi çekici noktaları öğrenebilecektir. Ama bütün bunlar, asıl konunun içindeki teferruattan başka birşey değil. «Türk Sinemasının 1896'dan 1960 yılına kadarki serüvenini, sanat, estetik, toplumbilim, iktisadi yönden özelliklerini de gözden uzak tutmadan gözlerimizin önüne seriyor. Türk sinemasının tarihi, çok karanlık, çok ihmal edilmiş bir konu, «Türk Sineması Tarihi» de bu konuda yetkiyle kaleme alınmış tek eser olduğu için, bu kitap için yapılacak en iyi şey onu genişçe özelleme olacaktır. Böylelikle hem kitabın kendisi, hem de beklenti de bu kitabın yazarından başka pek az insanın topluca bilgisi olduğu Türk sineması ana çizgileriyle belirlenmiş olacaktır.

«Arkeoloji çalışması»

Nijat Özön, kitabının önsözünde önce «Türk sineması var mı?» sorusunu cevaplandırıyor; zira bu sorunun, değil bu konunun yabancıları, hattâ doğrudan doğruya bu sinemada çalışanlardan bazılarına bile ortaya atıldığını belirtiyor. Yazara göre, bu soruya verilecek en kısa karşılık, sinemanın Türkiye'de gösterileri olarak altmış beş yıllık, yapım olarak da aşağı yukarı yarım yüzyıllık geçmişi olduğudur. Bu durumda, bu sinemanın başarı gösterememiş olması, bir tarih gerçeği olarak var olmasını önleyemez. Yazar, sorulması gereken asıl sorunun bu değil de, bugünkü şartlar altında, bugün elde bulunan belgelerle bir Türk sineması tarihi yazılıp yazılamayacağı sorusu olduğunu söylüyor. Çünkü Türkiye'de hem ilk filmler yok olmaktan kurtarılıp bir yere toplanmamış, hem tarihinin daha yeni filmleri bile topluca bulup yeniden seyredileceği bir «sinematek» kurul-

mamış, hem de sinema tarihinin asıl malzemesi olan bu filmlerin yanındaki ikinci elden malzemeler (inceleme, makale, eleştirme, senaryo, anı, tanıtma yazıları, meslek dergileri...) ortaya konmamıştır. Türk sinemasının tarihi üzerine şimdiye kadar ancak, biri 1946'da, öbürü 1953'te iki küçük inceleme yayımlanmıştır. Ama bunların biri beş sayfalık, biri de 16 sayfalık, makale sınırları aşmayan incelemelerdir. Bundan dolayı da Türk sinemasının tarihini yazmağa kalkışacak bir kimse, tıpkı bir arkeolog gibi, ancak birtakım kalıntılardan ortaya birşeyler çıkarmağa çalışacaktır. Özön'ün, kitabının ilk bölümünde, Türk sinemasının ilk çağlarını anlatırken yaptığı da budur: Kıyıda köşede kalmış birkaç anı, birkaç tanıtma yazısı, birkaç eleştirme, el ilânı, fotokopi yardımıyla bu karanlık dönem aydınlığa kavuşturmağa çalışmak.

Yazarın önsözde belirttiği üçüncü nokta, Türk sinemasının bölümlere ayrılması konusudur. Özön'e göre, Türk sineması, içinden çıktığı toplumun yaşayışını yansıtan bir sinema niteliğine henüz erişmemiştir. Bu bakımdan Türk sinemasının tarihini de Türk toplumunun son yüzyıldaki belli başlı gelişmelerine göre bölümlere ayırmak (yani Cumhuriyetten önce, Cumhuriyetten sonra, savaş içinde, savaşın sonu... gibi) doğru olmayacaktır. Özön, bunun yerine Türk sinemasını, hemen bütün ülkelerdeki sinemaların değişmeyen bölümleri olan «Sinemanın girişi» ve «İlk adımlar» dışında, şu bölümlere ayırıyor: «Tiyatrocular», «Geçiş çağı», «Sinemacılar». Yazar bu bölümlenmenin sebebi şöyle açıklıyor: «1922'den 1939'a kadar uzanan döneme «Tiyatrocular» çağı adını vermemizin nedeni şudur: Bu on yedi yıl içinde Türk sineması bir tek rejisörün ve bir tek kurumun elinde kalmıştır. Bu kurum «Dârülbeydi» adındaki tiyatro, rejisör de bu kurumun uzun yıllar başında bulunan sanatçısıdır. Bu rejisörün yönetiminde çalışan bu kurumun oyuncuları Türk sinemasına, kolay kolay silinmeyen bir «tiyatro kokusu» getirmişler, sinemanın sonraki gelişmesini geciktirmişler, bu gelişmede son derece olumsuz, son derece kötü etkiler yapmışlardır... Biz bu özelliği belirtmek, aynı zamanda sinemamızda her

Nijat Özön
İnceleyici

vakit duyulan aksaklığın kaynağının ne olduğunu unutturmamak için, 1922—1939 arasını «Tiyatrocular» çağı olarak adlandırdık. 1950—1960 arasındaki çalışmalardan en dikkate değer olanlar ise, «Tiyatrocular» döneminin tam karşısıdır. 1950—1960 döneminde, doğrudan doğruya sinemacı olarak işe başlayan yeni bir kuşak, Türk sinemasını «Tiyatrodan kurtarmağa», «sinemalaştırmağa», sinema dilinin örneklerini vermeğe çalışmıştır. Bundan dolayı bu dönemi de «sinemacılar» çağı olarak adlandırıyoruz. Bu iki dönem arasında, aşağı yukarı bir «köprü» işini gören 1939—1950 dönemini de «geçiş çağı» olarak adlandırmak yerinde olur.

Sinema Türkiye'ye giriyor

Özön, bu önsözden sonra sinemanın Türkiye'deki serüveninin nasıl başladığını anlatıyor: Vafiadis'in sonu çıkmayan teşebbüsü, Lumière operatörlerinin daha çok Rusya'ya giderken göyle bir uğrayıp yaptıkları tek tük çalışmalar, saraydaki, konaklardaki birkaç gösteriden sonra Romanya uyrukları bir Polonya yahudisi olan Sigmund Weinberg, 1896-97 yıllarında Pathé şirketinin temsilcisi olarak sinemayı ilk defa halka ulaştırmıştır. Weinberg'i Cambon adında bir Fransız izlemiş, sonra yine Weinberg Meşrutiyet'in ilânı üzerine (1908) Türkiye'de ilk yerleşik sinema salonunu açmıştır. Ondan sonra İmparatorluğun çeşitli yerlerinde tek tük sinema salonları açılmağa başlamış, İlk Dünya Savaşı'yla birlikte de hem sinema salonları çoğalmış, hem seyirciler artmış, hem de sinema programları gelişmiştir. Özön, sinemanın Türkiye'ye girmesinden İlk Dünya Savaşı'na kadar yirmi yıl geçmesine rağmen film yapımının neden başlamadığını şöyle açıklamaktadır: Sinema işletmeciliğinin gösterdiği ağır gelişme, Abdülhamit II. nin son on yılı içinde her alanda, özellikle edebiyat ve tiyatro alanında son dereceye

varan baskı, Meşrutiyet'in ilânı üzerine bu baskı birdenbire kalkınca, sanat ve düşünce alanında tam bir boğalma oldu ama, sanatçılar ya siyasete atıldılar, ya da soluğu sahnede aldılar. Tiyatronun yanında sinema akla bile gelmiyordu.

İlk film çevriliyor

Türkiye'de film yapımına başlanması için, Osmanlı İmparatorluğunun İlk Dünya Savaşı'na başlamasını beklemek icabetti. Bu başlangıç, o vakit memleketi yönetenlerin kişiliğine uygun olarak, bir «komik opera» özelliği göstermektedir. Cemal—Talât—Enver Paşalardan meydana gelen «triumvirat», bir yandan Fatih Camii'nde cihad-ı ekber ilân ettirirken, Ayastefanos'ta da (Yeşilköy), 1876—1877 Osmanlı—Rus savaşı sonunda Rusların burada diktikleri yarı anıt yarı hayır kurumu denizden topa tutuluyor, yıkılmayınca dinamitle atılıyor ve bir Yedek Subay olan Fuat Bey (Uzkuşay) da bu olayı filme alarak ilk Türk filmi meydana getiriyordu; böylelikle 14 Kasım 1914 cumartesi günü Ayastefanos'taki Rus âbidesinin yıkılışını gösteren 300 metrelik ilk film ortaya çıkmıştı. Bu çalışmanın ardından, Almanya'yı ziyaret eden Enver Paşa'nın oradaki ve Fransız ordusundaki örneği üzerine kurdurduğu «Merkez Ordu Sinema Dairesi» nin (bugünkü Ordu Foto-Film Merkezi) çalışmaları yer almaktadır. Bu kurum yöneten Weinberg'in ilk uzun filmi olan «Himmat Ağa'nın izdivacı», yukarıda belirtildiği gibi, oyuncularının askere alınmasından dolayı ancak 1916'da piyasaya çıkabildi. Bundan dolayı hikâyeli ilk uzun Türk filmi çevirmek şerefini, tanınmış gazetecilerimizden Sedat Simavi kazanmaktadır. Fakat Simavi'nin birbiri ardından çevirdiği «Pençe» (1917) hiç de iyi karşılanmadı ve bu filmleri çeviren «Müdafa-i Milliye Cemiyeti» ile o zaman bu filmleri eleştiren Muhsin Ertuğrul arasında şiddetli

HÜKÜMET BUHRANI

Günlerce hükümet buhranından konuşuldu. istifalar, vazgeçmeler ve tekrar müzakerelere girmelerden sonra yeni hükümet kuruldu. Şimdi günün konusu şudur: Acaba yeni hükümet ne kadar dayanacak? Bir ay mı, iki ay mı, yoksa üç mü?...

FERİT ÖNBÖREN

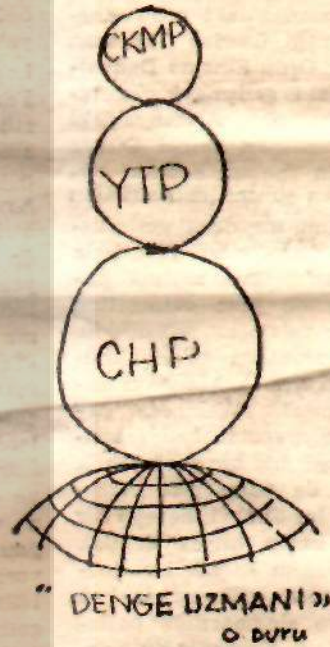
YENİ KABİNE KURULDU

- HAVA YAĞIŞLI; HÜKÜMET DÜŞEBİLİR

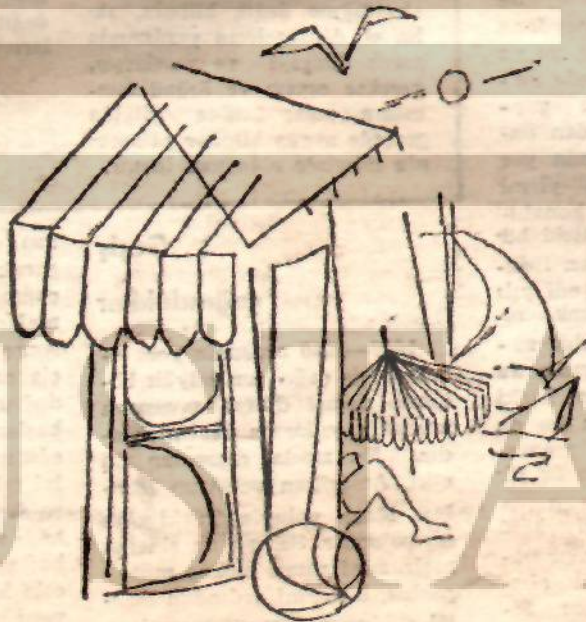
- NEYİ BEKLİYORUZ SÖFÖR BEY?
- HÜKÜMETİN KURULMASINI ...

"DENGE UZMANI" O DURU

BİRİNCİ İNÖNÜ KABİNESİ

İKİNCİ İNÖNÜ KABİNESİ

NASIL, HÜKÜMET BUGÜN DE DÜŞMEDİ YA HANIM

CEKECEĞİMİZ

